

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Магістерська робота

**Зіставний аналіз мовних прав угорської національної меншини в
Україні та української національної меншини в Угорщині**

БАНГА ВІКТОРІЯ АТТІЛІВНА

Студентка II-го курсу

Освітня програма: 035 «Філологія» 035.071 Мова і література угорська

Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 103 / 23 листопада 2022 року

Науковий керівник:

Черничко Степан Степанович,
доктор наук, професор

Завідувач кафедру:

Берегсасі Аніко Ференцівна
доктор габілітований, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 2023 року

Протокол № _____ / 2023

**Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології**

Магістерська робота

**Зіставний аналіз мовних прав угорської національної меншини в
Україні та української національної меншини в Угорщині**

Ступінь вищої освіти: магістр

Виконала: студентка II-го курсу

Банга Вікторія Аттілівна

Освітня програма: 035 «Філологія» 035.071 Мова і література угорська

Науковий керівник: **Черничко Степан Степанович,**
доктор наук, професор

Рецензент: **Газдаг Вільмош Вільмошович,**
доктор філософії, доцент

Берегове
2023

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Filológia Tanszék

**AZ UKRAJNÁBAN ÉLŐ MAGYAR, ILLETVE A
MAGYARORSZÁGON ÉLŐ UKRÁN NEMZETI KISEBBSÉG
NYELVI JOGAINAK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE**

Magiszteri dolgozat

Képzési szint: Mesterképzés

Készítette: Banha Viktória

II. évfolyamos hallgató

Képzési program: 035 «Filológia» 035.071 Magyar nyelv és irodalom

Témavezető: Dr. Csernicskó István,

a tudományok doktora, professzor

Recenzens: Dr. Gazdag Vilmos,

PhD, docens

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	6
1. A munka tárgya és célja.....	6
2. A nyelvi jogok fogalma.....	6
3. A téma szakirodalmának rövid áttekintése.....	9
I. AZ UKRAJNÁBAN ÉLŐ NEMZETI KISEBBSÉGEK, EZEN BELÜL A MAGYAR NEMZETISÉGŰEK NYELVI JOGAI.....	10
1.1. Nemzeti kisebbségek Ukrajnában.....	10
1.2. A magyar nemzeti kisebbség.....	12
1.3. Az első korszak: a kisebbségek nyelvi jogai az Ukrajna függetlenné válása utáni időszakban (1991–1996).....	15
1.4. A második korszak: a kisebbségi nyelvi jogok 1996 és 2014 között.....	16
1.5. A 2014 utáni időszak.....	19
II. A MAGYARORSZÁGON ÉLŐ KISEBBSÉGEK, EZEN BELÜL AZ UKRÁN NEMZETISÉG NYELVI JOGAI.....	25
2.1. Nemzetiségek (nemzeti kisebbségek) Magyarországon.....	25
2.2. A Magyarországon élő ukránok.....	26
2.3. A kisebbségek nyelvi jogai Magyarországon.....	30
III. AZ UKRAJNAI ÉS MAGYARORSZÁGI KISEBBSÉGEK NYELVI JOGAINAK ÖSSZEHASONLÍTÁSA.....	36
3.1. Hasonlóságok.....	36
3.2. Különbségek.....	37
IV. ÖSSZEFOGLALÁS.....	44
IRODALOMJEGYZÉK.....	47
UKRÁN NYELVŰ REZÜMÉ	

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
1. Предмет і мета роботи.....	6
2. Поняття мовних прав.....	6
3. Короткий огляд літератури по темі.....	9
I. МОВНІ ПРАВА НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН, ЯКІ ПРОЖИВУЮТЬ В УКРАЇНІ, ЗОКРЕМА УГОРСЬКОМОВНИХ.....	10
1.1. Національні меншини в Україні.....	10
1.2. Угорська національна меншина.....	12
1.3. Перша епоха: мовні права меншин у період незалежності України (1991– 1996).....	15
1.4. Друга епоха: мовні права національних меншин між 1996 і 2014 роками.....	16
1.5. Період після 2014 року.....	19
II. МОВНІ ПРАВА МЕНШИН, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ В УГОРЩИНІ, ЗОКРЕМА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОСТІ.....	25
2.1. Національності (національні меншини) в Угорщині.....	25
2.2. Українці, які проживають в Угорщині.....	26
2.3. Мовні права національних меншин в Угорщині.....	30
III. ПОРІВНЯННЯ МОВНИХ ПРАВ МЕНШИН В УКРАЇНІ ТА УГОРЩИНІ.....	36
3.1. Подібності.....	36
3.2. Відмінності.....	37
IV. ПІДСУМКИ.....	44
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА.....	47
РЕЗЮМЕ	

BEVEZETÉS

1. A munka tárgya és célja

Mint Ukrajnában élő magyar anyanyelvű, jómagam is az úgynevezett nemzeti kisebbséghez tartozom. Ennek okán vált számomra érdekessé, hogy jelenleg milyen jogaim, törvények által garantált lehetőségeink vannak Ukrajnában az anyanyelvünk tanulására, ezen a nyelven való tanulásra, illetve annak használatára a különböző helyzetekben. Egyúttal, mivel 2022 februárja óta tart az Oroszország háborúja Ukrajna ellen, melynek következtében megtöbbszörözött a Magyarország területére távozó ukrán anyanyelvűek száma, szerettem volna jobban rálátni, hogy egy Európai Uniós szomszéd állam hogyan kezeli a területén élő kisebbségek nyelvi jogait, s milyen lehetőségeket biztosít a számukra. Így a két ország törvényeit módomban áll összehasonlítani olyan szempontból, hogy megvizsgálom, melyek azok a pontok, amelyekben megegyezők vagy hasonlóak, s miben térnek el egymástól, s milyen irányban. Ezen érdeklődésem vezetett a kutatási munkám témaválasztásához is, mely **„Az Ukrajnában élő magyar nemzeti kisebbség és a Magyarországon élő ukrán nemzeti kisebbség nyelvi jogainak összehasonlító elemzése”** címet kapta. A dolgozat és a kutatás tárgya tehát a kisebbségek nyelvi jogainak vizsgálata Ukrajnában és Magyarországon. A kutatás célja pedig az, hogy – a kisebbségi nyelvi jogok bemutatása mellett – összehasonlító elemzés keretében vesse össze az Ukrajnában élő magyar, illetve a Magyarországon élő ukrán kisebbségi közösségek nyelvi jogait.

2. A nyelvi jogok fogalma

A nyelvi jogok és a nyelvi emberi jogok kérdésköre rendkívül összetett, bonyolult. Az teljesen nyilvánvaló, hogy „a nyelv alapvető emberi jog, vagy legalábbis olyan emberi jog, amelynek elvesztése vagy megtagadása negatívan befolyásolhatja más jogok érvényesülését”.¹ Azonban azt is figyelembe kell vennünk, hogy bár a nyelv és az emberi

---

¹ Davies, William–Dubinsky, Stanley 2018. *Language Conflict and Language Rights: Ethnolinguistic Perspectives on Human Conflict*. Cambridge, Cambridge University Press, 161–183. p.

jogok közötti kapcsolat nyilvánvalónak tűnik a legtöbb ember számára, ez a nézőpont mégis ellentmondásos, és élénk, gyakran érzelmeiktől fűtött tudományos és közpolitikai vitákat vált ki a jogászok, a politológusok, a nyelvészek és más társadalomkutatók körében egyaránt. „Az emberek különböző álláspontokat képviselnek a nyelvi jogok kérdésében. Így a nyelvi jogok megvalósítása korántsem egyszerű” – William Davies és Stanley Dubinsky² szerint.

Az általános, minden embert megillető nyelvi jogok definiálására természetesen történtek kísérletek. A nyelvi emberi jogok kérdéskörének egyik legismertebb kutatója, Fernand De Varennes szerint az emberi jogok és a nyelvi jogok minden kétséget kizáróan nagyon szoros összefüggésben vannak. Ő univerzálisnak, tehát a nyelvi jogokra is kiterjedőnek tekinti azt a jogot, hogy minden ember megkülönböztetés nélkül egyenlő bánásmódban részesüljön (uo.).³ Robert Phillipson és Tove Skutnabb-Kangas ugyanakkor úgy vélik, „a nyelvi jogok az emberi jogok egyik fajtáját képezik, és mint ilyenek, a polgári, politikai, gazdasági, szociális és kulturális jogok igazságos gyakorlásának elidegeníthetetlen, egyetemes normáinak egymással szorosan összefüggő elemei”.⁴ A két szakember szerint egy egyetemes nyelvi emberi jogi nyilatkozatnak vagy egyezménynek mindenképpen tartalmaznia kell a következő, minden embert általánosan és egyformán megillető jogokat (Phillipson– Skutnabb-Kangas 1994, 499–500. p.; magyarul: Kontra 2010, 18. p.):

„A) Mindenki azonosulhat az anyanyelvével (vagy anyanyelveivel) úgy, hogy azt mások elfogadják és tiszteletben tartják; tökéletesen megtanulhatja az anyanyelvét mind szóban (ha ez fiziológiailag lehetséges), mind írásban (ez azt feltételezi, hogy a kisebbségek a saját nyelvükön részesülnek oktatásban); használhatja az anyanyelvét a legtöbb hivatalos szituációban (beleértve az iskolát is).

---

² Davies, William–Dubinsky, Stanley 2018. *Language Conflict and Language Rights: Ethnolinguistic Perspectives on Human Conflict*. Cambridge, Cambridge University Press, 161–183. p.

³ Varennes De, Ferdinand 1996. *Language, minorities and human rights*. The Hague, Kluwer Law.

⁴ Skutnabb-Kangas, Tove–Phillipson, Rober eds. 1994. *Linguistic human rights: Overcoming linguistic discrimination*. Berlin–New York, Mouton de Gruyter.

B) Mindenki, akinek az anyanyelve nem hivatalos nyelv abban az országban, ahol lakik, kétnyelvűvé (vagy háromnyelvűvé, ha két anyanyelve van) válhat az anyanyelvén és az (egyik) hivatalos nyelven (saját választása szerint).

C) az anyanyelv bármely cseréje önkéntes és nem kényszerített.”⁵

A „Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája” című dokumentumot az Európa Tanács (ET) Miniszteri Bizottsága fogadta el még 1992-ben. A Kartát ratifikáló államok – bizonyos megkötésekkel – à la carte rendszerben (ahogy az étteremben válogatunk az étlapon kínált fogások között) válogathatnak a dokumentumban kínált rendelkezések közül. Kétféle módon válogatnak a Kartához csatlakozott államok. A választás egyik része az, hogy az állam szabadon választhat, hogy a területén beszélt kisebbségi nyelvek közül konkrétan mely nyelvekre terjeszti ki (vagy éppen nem terjeszti ki) a Karta védelmének hatályát.

Továbbá az államok – a dokumentum I. Rész 2. cikk 2. pontjában foglalt előírásokat figyelembe véve – úgy válogathatnak a Karta rendelkezései közül, hogy a II. Rész mindenképpen alkalmazzák, a III. Rész rendelkezései közül pedig legkevesebb 35 bekezdést vagy pontot alkalmaznak, mégpedig legalább hármat-hármat a 8. és 12. cikkből, továbbá egyet-egyet a 9., 10., 11. és 13. cikkből.⁶ Ez utóbbi a második fajta választási lehetőség.

Mind Ukrajna, mind pedig Magyarország ratifikálta a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját, és mindkét szomszédos állam jogrendjének szerves részévé vált az európai kisebbségvédelem ezen fontos egyezménye. Ugyanez mondható el az Európa Tanács (ET) egy másik, a kisebbségi jogok tekintetében alapvetőnek számító dokumentumáról, a „Keretegyezmény a nemzeti kisebbségek védelméről” című dokumentumról.

---

⁵ Kontra Miklós 2010. Hasznos nyelvészet. Somorja, Fórum Kisebbségkutató Intézet.

⁶ Csernicsekó István: Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. Fórum Társadalomtudományi Szemle XXIV (2022)/2: 3–30.

A nemzetközi kisebbségvédelmi egyezmények szempontjából a két ország e két nemzetközi kisebbségvédelmi dokumentumot tekintve azonos alapról indul az alább következő összehasonlításban.

3. A téma szakirodalmának rövid áttekintése

Az általam választott témakörrel többen is foglalkoztak az elmúlt évtizedek folyamán, mivel mindig is sarkalatos kérdés volt a kisebbségek nyelvhasználatának jogköre, annak biztosítása, a jogok kiszélesítése vagy épp szűkítése az aktuális hatalom vagy történelmi események hatására. A Kárpát-medence lakosságának színes nemzetiségi és nyelvi összetételének köszönhetően igen komoly kutatási területet biztosít ebben a témakörben, hiszen kis területen sok nemzet, nemzetiség és nyelv él egymással szomszédságban úgy, hogy a történelem során keveredtek lakóhelyüket tekintve. Kárpátalján – az ukrán többség mellett, illetve után – elsősorban a magyar kisebbség a számottevő, így az itt élő magyarok nyelvhasználata, a magyar nyelvnek az oktatása folyamatos reflektorfényben van, és bizony sok esetben kerül szembeállításra a szomszédos országok, azon belül is Magyarország gyakorlatával. A kárpátaljai magyarok nyelvhasználati jogkörének egyik jelentős kutatója Csernicskó István, aki több tudományos kutató kollégájával együtt számos művet jelentetett meg ebben a témakörben. Továbbá ezen területen publikáltak még Orosz Ildikó, Beregszászi Anikó, Molnár D. Erzsébet, Váradi Natália, Darcsi Karolina, Márku Anita, Híres-László Kornélia, Karmacs Zoltán, Fedinec Csilla, Tóth Mihály, Tóth-Orosz Enikő, Máté Réka. Továbbá külföldi kutatók érdeklődését is felkeltette az Ukrajnában egyre szűkülő kisebbségi jogok helyzete, így publikáltak ezen témakörben többek között olyan szakemberek, mint Richard Sakwa, Maryna Rabinovych, Mikkel Berg-Nordlie. Az Ukrajnában élő és dolgozó kutatók közül mindenképpen említést érdemel például Roman Demkiv, Volodymyr Markovskiy, Vyacheslav Shevchenko. Több kutató választotta ezt a területet kutatása céljával Magyarországon is, alaposan kielemezve, hogy milyen nyelvi jogokkal rendelkeznek az anyaországban élő kisebbségek, s hogyan alakultak ezek a jogok az EU-ba való csatlakozással. Ilyenek többek között Dobos Balázs, Bindorffer Györgyi, Homisinova Mária, Kállai Ernő, Szarka László, Vízi Balázs, Kántor Zoltán, Majtényi Balázs, Simon Mónika, valamint a kárpátaljai származású, de hosszabb

ideje már Magyarországon élő Fedinec Csilla. A fent említett kutatók közül is elsősorban Simon Mónikát és Dobos Balázst emelném ki a kutatásom szempontjából, mivel ők ketten kimondottan a Magyarországon élő ukrán kisebbségek jogait, s ezen jogok gyakorlását kutatták, s jelenettedek meg erről publikációkat.

I. AZ UKRAJNÁBAN ÉLŐ KISEBBSÉG, EZEN BELÜL IS A MAGYAR NEMZETISÉGŰEK NYELVI JOGAINAK ÁTTEKENTÉSE

1. Nemzeti kisebbségek Ukrajnában

A független Ukrajnában az első – és mindeddig egyben az egyetlen – hivatalos népszámlálást 2001 decemberében tartották, amelynek eredményei már akkor rámutattak a népesség addig is jól látható, drasztikus mértékű csökkenésére. Míg a 1989-ben bő 51 millió fő volt a lakosok száma, addig ez 2001-re 48,45 millióra apadt.

	Az adott nemzetiségűek abszolút száma		Különbség 2001 és 1989 között (fő)	Anyanyelve és nemzetisége azonos (%-ban)		Különbség 2001 és 1989 között (%-ban)
	1989	2001		1989	2001	
Ukránok	37 419 053	37 541 693	122 640	87,72	85,16	-2,56
Oroszok	11 355 582	8 334 141	-3 021 441	98,39	95,92	-2,47
Belaruszok	440 045	275 763	-164 282	35,5	19,79	-15,71
Moldávok	324 525	258 619	-65 906	77,97	70,04	-7,93
Krími tatárok	46 807	248 193	201 386	92,58	92,01	-0,57
Bolgárok	233 800	204 574	-29 226	69,54	64,15	-5,39
Magyarok	163 111	156 566	-6 545	95,65	95,44	-0,21
Románok	134 825	150 989	16 164	62,28	91,74	29,46
Lengyelek	219 179	144 130	-75 049	12,55	12,95	0,4
Zsidók	486 326	103 591	-382 735	7,12	3,1	-4,02
Görögök	98 594	91 548	-7 046	18,53	6,37	-12,16
Tatárok	86 875	73 304	-13 571	48,91	35,15	-13,76
Cigányok	47 917	47 587	-330	58,59	44,69	-13,9
Azerbajdzsánok	36 961	45 176	8 215	72,43	53,03	-19,4
Németek	37 849	33 302	-4 547	23,19	12,18	-11,01
Gagauzok	31 967	31 923	-44	79,46	71,49	-7,97
Összesen	51 452 034	48 240 902	-3 211 132	87,85	85,18	-2,67

A nemzetiségi és nyelvi asszimiláció mértéke Ukrajna nemzetiségei körében az 1989. és 2001. évi népszámlálások adatai alapján Összeállítva Levenec és mtsai szerk. (2008: 649–650) és <http://www.ukrcensus.gov.ua/results/general/language/> alapján.

Forrás: Csernicskó István (2013) ÁLLAMOK, NYELVEK, ÁLLAMNYELVEK
Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén (1867–2010)
[Allamok_nyelvek_allamnyelvek_mtmt_u.pdf \(hodinkaintezet.uz.ua\)](#), 247 old.

Ezen népszámlálás adatai alapján Kárpátalja nemzetiségi összetétele úgy alakult, hogy az ország legnyugatibb régiójában nem csökkent olyan mértékben a lakosság száma, mint országos viszonylatban.

Nemzetiség	Lélekszám		Százalékarány a megye lakosságán belül		A 2001-es lélekszám az 1989-es százalékában
	1989	2001	1989	2001	
ukránok	976 749	1 010 127	78,4	80,5	103,4
magyarok	155 711	151 516	12,5	12,1	97,3
románok	29 485	32 152	2,4	2,6	109,0
oroszek	49 458	30 993	4,0	2,5	62,7
cigányok	12 131	14 004	1,0	1,1	115,4
szlovakok	7329	5695	0,6	0,5	77,7
németek	3478	3582	0,3	0,3	103,0
beloruszok	2521	1540	0,2	0,1	61,1
egyebek	8756	5005	0,6	0,4	64,0
össznépesség	1 245 618	1 254 614	100,0	100,0	100,7

A népesebb nemzetiségek lélekszáma és aránya Kárpátalján az 1989-es és a 2001-es népszámlálás adatai alapján

Forrás: Beregszászi Anikó Csernicskó István Híres-László Kornélia Karmacsi Zoltán Márku Anita Molnár D. István Molnár József (2010) (2010) Megtart a szó [Megtart a szó egyben.pdf \(kmf.uz.ua\)](#), 17. old.

A 2001-es összukrajnai népszámlálás látszólag azt erősítette meg, hogy Kárpátalja népességének egyik alapvető vonása a soknemzetiségűség. A megyében az említett népszámlálás alkalmával összesen több mint 100 nemzetiség képviselőit vették számba. Ám közülük csak öt aránya haladta meg az össznépességen belül az 1%-ot. Ez pedig azt jelenti, hogy reálisan értékelve a helyzetet az ukrán többség mellett csupán a következő jelentősebb nemzeti kisebbségeket tarthatjuk számon ebben a régióban: magyarok, oroszok, románok, romák (cigányok), és kisebb csoportokban a németek és a szlovakok is jelen vannak. A többi nemzetiség, etnikum vagy nyelv jelenléte marginális a megye területén.

Jelenleg Kárpátalja népsűrűsége 98,5 fő/km. A népsűrűség jelenlegi területi eltéréseit alapvetően a természeti környezet, a történelmi fejlődés, a hajdani szocialista területfejlesztési politika, a földrajzi fekvés, a közlekedésföldrajzi helyzet határozzák meg, így szembevetendő, hogy Kárpátalján a települések területeinek a 8,8%-án a népsűrűség eléri a 160 fő/km²-t.

2. A magyar nemzeti kisebbség

2001-ben Kárpátalján 151,5 ezer magyar élt, ami az ukrainai magyarság (156,6 ezer fő) 96,8%-át tette ki. Az Ukrajnában Kárpátalján kívül élő magyarság a nagyobb városokban él szórványként (Lemberg, Kijev, Dnyipropetrovszk), és túlnyomórészt kárpátaljai gyökerű.

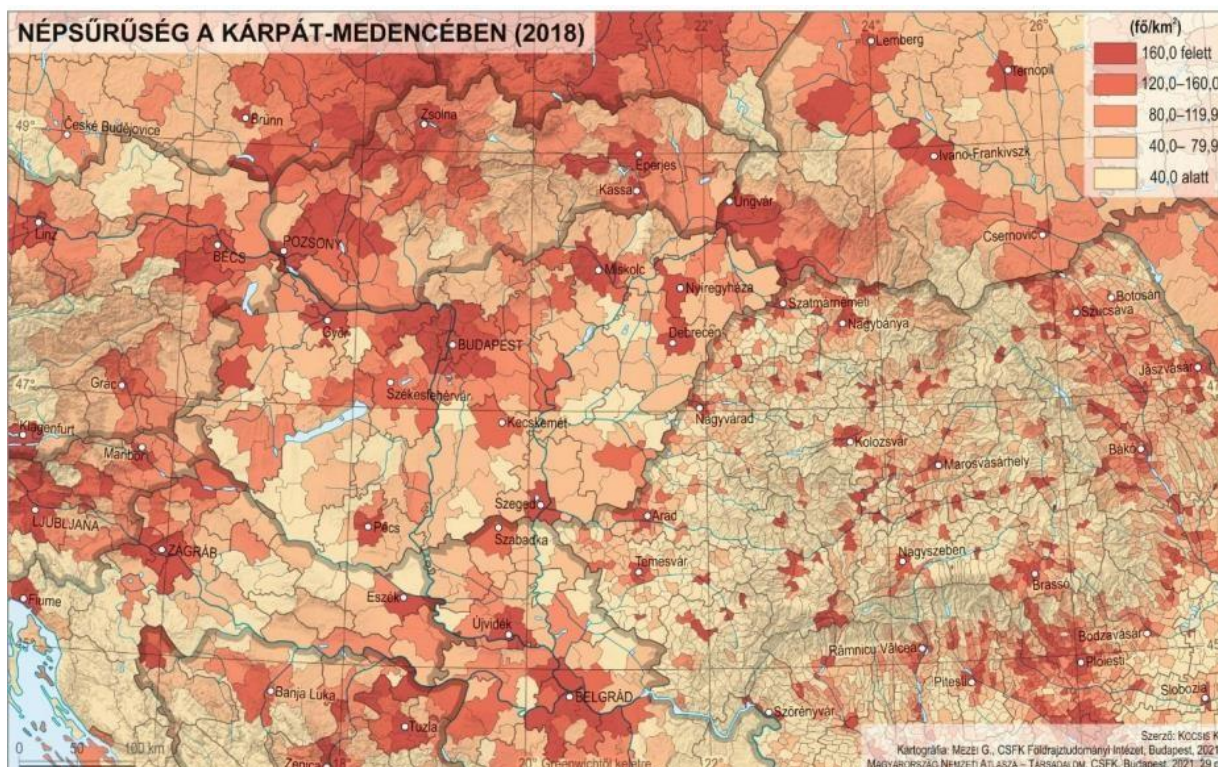
A magyarok lélekszámáról és arányáról Kárpátalja mai területén 1880 óta rendelkezünk részletes és többé-kevésbé megbízható adatokkal. Ezen időszakban a magyarság aránya a régióban, döntően az állami hovatartozással összhangban változott: magyar fennhatóság alatt emelkedett, más államok kötelékében csökkent. A módosulások mozgatórugói között asszimilációs és migrációs folyamatok éppúgy szerepeltek, mint az összeírások során előfordult pontatlanságok, a népszámlálást végző államok politikai megfontolásai.

Az utolsó két népszámlálás között a kárpátaljai magyarság lélekszáma 4,2 ezerrel (2,7%-kal) csökkent, a megye összlakosságán belüli aránya pedig 12,5%-ról 12,1%-ra módosult, de ez a csökkenés nem volt olyan nagy mértékű, mint amire számítani lehetett. A nagyobb csökkenéstől tartó várakozások három tényre alapoztak:

1. A természetes szaporulat a múlt század utolsó évtizedében a kárpátaljai magyarság körében huzamosan negatív volt. Ennek átlagos becsült értéke évi 3%. Ez önmagában közel félezres évi fogyást, vagyis a két összeírás között kb. 5 ezer fős csökkenést kellett, hogy eredményezzen.
2. Egyértelmű volt a kivándorlási többlet is a bevándorlással szemben. Mértékadó becslések alapján a múlt század 90-es éveiben közel 5 ezer kárpátaljai magyar települt át végleg az anyaországba.
3. A státustörvény megszületésével érdemes lett magyarnak lenni, ennek következtében a bizonytalan, vagy kettős etnikai identitású népesség nagyobb részben vallotta magát magyarnak.

2001-ben Kárpátalján a lakosság 81,0%-a ukrán, 12,7%-a (158 729 fő) magyar, 2,9%-a orosz és 2,6%-a román anyanyelvű volt. A megyében három nyelvet használtak nagyobb számban anyanyelvként más nemzetiségűek: az ukránt (több mint 14 ezren), a magyart (közel 12 ezren) és az orosz (közel 8 ezren). A magyar anyanyelvű nem magyarok többsége cigány (74,8%), ukrán (15,9%) és szlovák (5,5%) nemzetiségű volt. A nem

magyar anyanyelvű magyarok 88,2%-a az ukránt, 8,5%-a az oroszot nevezte meg anyanyelveként. A kárpátaljai magyarok faluhelyen magasabb, 99,2%-os arányban tekintették anyanyelvüknek a magyar nyelvet. Jóval alacsonyabb volt az anyanyelvként a magyart megnevezők aránya a városi magyarság körében (mindössze 93,2%), ami szemléletesen mutatja, hogy az asszimiláció fő színterei a városok. A nem magyar anyanyelvű magyarok mindkét településtípuson többnyire ukránul beszélnek.

Népsűrűség a Kárpát-medencében (2018)

Forrás: Andrik Éva, Bálint Lajos, Berghauer Sándor, Cserniczkó István, Csoma Zoltán, Csorba Péter, Dávid Lóránt Dénes, Dobos Endre, Dövényi Zoltán, Fodor Gyula, Gönczy Sándor, Hadnagy István, Horvát Dániel, Kész Barnabás, Kész Margit, Kocsis Károly, Kohut Erzsébet, Kolozsvári István, Makay Zsuzsanna, Marselek Sándor, Molnár D. István, Molnár Ernő, Molnár Ferenc, Molnár József, Papp Géza, Remenyik Bulcsú, Tátrai Patrik, Vince Tímea, Wéber András (2022) A Kárpát-medence földrajza – Természet, társadalom, gazdaság, néprajz (Monográfia) <https://kmf.uz.ua/hu/kiadvanyaink/a-karpat-medence-foldrajza-termeszet-tarsadalomgazdasag-neprajz-monografia/>

Kárpátalja magyarsága számára mindig is létfontosságú kérdés volt a nyelvi és kulturális identitás. Mivel ez a közigazgatási terület az elmúlt bő egy évszázad alatt több ország részét is képezte. A vidék az Osztrák-Magyar Monarchia keretén belül a Magyar

Királyság része volt egészen 1918-ig, majd 1939-ig a Csehszlovák Köztársaság szerves része lett, majd alig egy évig, 1939-ig Kárpáti Ukrajna részévé vált (legalábbis a terület egy része), s ezt követte ismét a Magyar Királyság 1944-ig, utána a Szovjetunió keretein belül az Ukrán SZSZK-hoz csatolták, s a Szovjetunió széthullása után maradt Ukrajna Kárpátontúli területe 1991-től mindmáig.

Az 1991-es rendszerváltáskor Ukrajna lényegében megörökölte a Szovjetunió által biztosított kisebbségi nyelvi jogokat, ami részben kedvezett a kárpátaljai magyarságnak is, mivel szabadon használhatták a legtöbb helyi hivatalban az anyanyelvüket, a magyar tannyelvű iskolák szabadon működhettek, államilag biztosították számukra az anyanyelvű tankönyveket. Ezt Ukrajna alkotmányának 3. cikkelyével támasztották alá, mely nem hivatalos fordításban így hangzik: „Az ukrán állam minden népnek és nemzetiségi csoportnak garantálja a jogot anyanyelvük szabad használatára a társadalmi élet minden területén, beleértve az oktatást, a termelést, az információszerzést és terjesztést.”⁷ 2012-ben született egy módosítás, mely csökkentette volna ezeket a jogokat, viszont jelentős részüket garantálhatta volna. Ám ezt a módosítást 2018-ban Ukrajna Alkotmánybírósága hatályon kívül helyezte. Viszont intő jelként szolgált a kisebbségek számára, hogy már korántsem annyira biztosított és szavatolt számukra az anyanyelvi oktatás, s nyelvük szabad használata az élet különböző területein. Viszont továbbra is bíztak a pozitív irányváltásban, hiszen Ukrajna külpolitikája egyre inkább az EU-hoz való integrációt tűzte ki célul, melynek okán remélték, hogy fokozatosan csökken majd a kisebbségekre nehezedő nyomás, s úgymond csitulnak a fel-fellángoló nacionalista atrocitások és megnyilvánulások. Viszont következett 2017, mikor is benyújtották a következő törvényjavaslatot, melyben megjelent az azóta méltán elhíresült 7-es cikkely, ami megpecsételte a kisebbségi nyelvek oktatását és azok szabad használatát. Röviden, tömören arról szólt, hogy az őshonos kisebbségek (lásd pl. a magyar) külön osztályokban, csoportokban tanulhatják a saját anyanyelvüket az általános iskolai osztályok (jelenleg 9. osztály) végéig. Minden mást csakis államnyelven, azaz ukránul.⁸ Ezzel meg is pecsételve a kisebbségi nyelvoktatás jövőjét. A kisebbségi

---

⁷ Forrás: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, Т53, ст. 799. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1771-12> „Az anyanyelvi oktatás joga Közép-európai hagyományok és Kárpátalja példája” – Csernicskó István, Tóth Mihály – 29. old.

⁸ Forrás: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380.

érdekvédelmi szervezetek panaszokat nyújtottak be mind idehaza, mind pedig nemzetközi szinteken is, de eredménytelenül. A Velencei Bizottság is vizsgálta a törvény cikkelyeit, de az ő kritikájuk és javaslataik sem találtak halló fülekre. Tovább súlyosbítja és ássa alá a törvény módosításának lehetőségét az ukrán-orosz háború, melynek mondvacsinált oka épp az orosz nyelv és az orosz anyanyelvű kisebbség megvédése Oroszország szerint és irányából.

A fentiek alapján is jól látható, hogy Ukrajna nem igazán követi az EU-s emberjogi irányelveket a kisebbségek jogainak biztosítása terén, s teljes gőzzel azon dolgoznak állami szinten, hogy a lehető legalaposabban ukránizálják az ország teljes lakosságát.

3. Az első korszak: a kisebbségek nyelvi jogai az Ukrajna függetlenné válása utáni időszakban (1991–1996)

A Szovjetunió széthullását követően Ukrajna, mint független állam jelent meg Európa térképén. 1991-ben „Ukrajna nemzetiségeinek nyilatkozata” 3. cikkelyében rögzítették a következőket: „Az ukrán állam minden népnek és nemzetiségi csoportnak garantálja a jogot anyanyelvük szabad használatára a társadalmi élet minden területén, beleértve az oktatást, a termelést, az információszerzést és terjesztést.”⁹

Majd ezt kibővítendő, Ukrajna Alkotmánya 53. cikkelyének 5. bekezdésében 1996ban: A nemzeti kisebbségekhez tartozó állampolgárok számára a törvénynek megfelelően szavatolják azt a jogot, hogy anyanyelvükön tanuljanak vagy tanulják anyanyelvüket az állami és a közületi tanintézményekben vagy a nemzeti kulturális társaságok közreműködésével.¹⁰

A függetlenség elnyerése óta az ukrán állam nyelvpolitikájának legfőbb törekvése az ukrán államnyelvi státusának megerősítése, az ukrán nyelv használati körének folyamatos bővítése. Ez abban nyilvánul meg, hogy maximálisan szeretnék elérni azt, hogy

---

<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

⁹ Csernyieskó István, Tóth Mihály 2018 „Az anyanyelvi oktatás joga Közép-európai hagyományok és Kárpátalja példája” – 29. Old.

¹⁰ Csernyieskó István, Tóth Mihály 2018 „Az anyanyelvi oktatás joga Közép-európai hagyományok és Kárpátalja példája” – 30. Old.

ugyanazt a szerepet töltse be, mint rendszerváltás előtt az orosz. A nemzeti kisebbségek viszont minél több nyelvhasználati szintéren szeretnék anyanyelvüket használni. Az ukrán identitás megerősödése, az ukrán nyelv pozícióinak megerősítése a nemzeti kisebbségek körében aktivizálja a saját kisebbségi nyelv, kultúra, identitás és vallás megőrzésére irányuló szándékot.

A függetlenség első éveiben természetesen nem volt hangsúlyos ez a folyamat. Mivel az ország jól elkülöníthető két részből állt, az orosz többségű kelet, s az ukrán nyugat, az aktuálisan hatalmon lévő vezetők megpróbálták egyensúlyozni közöttük különféle kompromisszumokkal, engedményekkel. Ez az egyensúlyozó éra Leonyid Kravcsuk, majd Leonyid Kucsma két ciklusa alatt is folytatódott. 1996-ban pont Kucsma elnöksége idején fogadták el az Alkotmányt is, melynek 10. cikkelye kimondja: „Ukrajnában az államnyelv az ukrán. Az állam biztosítja az ukrán nyelv minden irányú fejlődését és funkcionálását a társadalmi élet minden szférájában Ukrajna egész területén”. Ám a következő bekezdés már így hangzik, megteremtve az egyensúlyt egy kompromisszummal: „Ukrajnában szavatolt az orosz és a többi ukrainai nemzeti kisebbség nyelvének szabad fejlődése, használata és védelme”.¹¹

4. A második korszak: a kisebbségi nyelvi jogok 1996 és 2014 között

Ezen időszak első jelentősebb eseménye az úgynevezett narancsos forradalom volt, mely megváltoztatta a korábbi helyzetet, s az egyensúly felborult. Ukrajna nyelvpolitikájának legfontosabb célkitűzésévé az ukrán nyelv államnyelvi státusának gyakorlati érvényesítése vált. „Állítható, hogy az ukrán állam túlélése az ukrán nyelvnek az állami és társadalmi élet valamennyi szférájába történő reális bevezetésétől függ. A jelenlegi körülmények között a nyelv a nemzeti biztonság, a területi egység, a nemzettudat és a nép történelmi emlékezetének garanciája” – írta az akkori elnök, Viktor Juscsenko (2010).¹²

---

¹¹ Csernicskó István 2016 Nyelvpolitika a háborús Ukrajnában. Ungvár: PoliPrint, 18. old

¹² Csernicskó István 2016 Nyelvpolitika a háborús Ukrajnában. Ungvár: PoliPrint, 20. old

Jucszenko karöltve Julia Timosenkoval hatalomra jutása után fokozatosan teret engedett az ukrán nacionalista szemléletnek, mely szerint a jól elkülöníthető keleti régióban élők elkorcsosodtak, s ukrán létükre otthon oroszul beszélnek gyermekeikkel, ahelyett, hogy levetkőznék az előző évtizedek oroszosítási fertőjét. Ilyennek tekintették az összes magát ukránnak valló, de oroszul beszélő embert.

Ez a térhódítás árnyékot vetett a kormányra, s megingott az emberek jelentős hányadának a biztonságérzete és bizalma, így 2010-es elnökválasztást nem meglepően Viktor Janukovics nyerte a Régiók Pártja színeiben, mivel kampányát arra hegyezte ki, hogy mind az ukrán mind pedig az orosz nyelv állami nyelvvé lesz téve Ukrajnában, így állítva maga mellé az ország többségét. A 2006-ban, 2007-ben és 2012-ben is parlamenti választásokat nyerő, 2010-ben Janukovicsot az elnöki székbe segítő Régiók Pártja hatalomra lépését követően – nem törődve a tiltakozó akciókkal – hozzáfogott az alkotmány és a nyelvtörvény átírásához. Az alkotmány módosításához nem volt meg a politikai erő: a parlamenti szavazatok kétharmadának megszerzése nem sikerülhetett. Az 1989-es, még a szovjet időkből származó nyelvtörvényt azonban – több próbálkozást követően¹³ – 2012-ben sikerült lecserélni. Ám a nyelvi kérdés megnyugtató rendezését nem hozta meg az új törvény. 2013. november 21-én kiderült, hogy az államcsőd felé tartó Ukrajna elnöke nem fogja aláírni Vilniusban az Európai Unió és Ukrajna közötti társulási megállapodást, illetve a szabadkereskedelmi egyezményt. Az amúgysem túl népszerű kormány a belpolitikai öngyilkossággal felérő szigorú és népszerűtlen megszorításokat erőltető IMF-hitel helyett számára sokkal kedvezőbb feltételekkel kínált oroszországi kölcsönt választotta. Ennek echójaként békés tüntetések indultak Kijevben, mely később vérfürdőbe torkollott, s Janukovics elmenekült Ukrajnából. A parlamentben azonnal gyors átrendeződés következett be. Ugyanazokkal a képviselőkkel, de már más pártszínekben gyorsan új parlamenti többség alakult. Az új parlamenti többség 2014. február 23-án – a Haza frakciójához tartozó Vjacseszlav Kirilenko képviselő előterjesztésére – a nyelvtörvény eltörléséről fogadott el jogszabályt.¹⁴ Oroszország azonnal bejelentette: védelmébe veszi az

---

¹³ Fedinec Csilla, Csernicskó István 2012. Nyelvtörvény Saga Ukrajnában: a lezáratlan 2012-es fejezet. Kisebbségkutatás 21(3): 568–588.

¹⁴ Csernicskó István 2016 Nyelvpolitika a háborús Ukrajnában. Ungvár: PoliPrint, 34. old

ukrajnai orosz anyanyelvű közösséget, megvédi őket az ukrán nacionalizmustól, s még aznap anektálják a Krimi Autonóm Köztársaságot egyetlen lövés nélkül.

Az ideiglenesen megbízott Olekszandr Turcsinov javaslatot tett egy új, kiegyensúlyozott nyelvtörvény létrehozására, mely figyelembe veszi Ukrajna területeinek nemzetiségi megoszlását. A parlament döntése alapján, létrehoztak egy eseti bizottságot is a törvényjavaslat előkészítésére. Meghatározták azt is, hogy az új törvénytervezet kidolgozása során – Ukrajna Alkotmányának 10. cikkelyéből kiindulva – az alábbi dokumentumokat tekintik alapnak:

- (a) az 1989 és 2012 között hatályban lévő nyelvtörvény;
- (b) a Regionális vagy kisebbségi nyelvek európai kartája;
- (c) a Karta ukrajnai ratifikációs törvénye;
- (d) a hatályos (2012-es) nyelvtörvény;
- (e) egy 2013. január 10-én három ellenzéki párt képviselői által kidolgozott nyelvtörvény-tervezet szövege¹⁵

- (f) egy Leonyid Kravcsuk által vezetett munkacsoport által 2012-ben összeállított (de a parlament elé be nem nyújtott) tervezet.

Az egy héttel később sorra kerülő ülésen kiegészítették az alapul vett dokumentumok listáját „Az állami nyelvpolitika koncepciójával” (Koncepció 2010), illetve a Velencei Bizottság és az EBESZ kisebbségi főbiztosa által a 2012-es nyelvtörvény tervezetei kapcsán kiadott állásfoglalásokkal.

2014 áprilisában az újabb belpolitikai fejlemények háttérbe szorították az új nyelvtörvény ügyét. Az orosz hadsereg támogatásával a kelet-ukrajnai Donyeck és Luhanszk megyékben fegyveres konfliktus tört ki. „Bárhonnan nézzük, a jelenlegi orosz–ukrán háború a nyelv miatt kezdődött. Ez vitathatatlan tény. Oroszország épp a nyelvi tényezőt használta fel, mint az agresszió okát – azzal magyarázva, hogy meg kell védenie az orosz ajkú polgárokat Ukrajnában” – foglalta össze a konfliktus okait Osnach¹⁶.

---

¹⁵ [Офіційний портал Верховної Ради України \(rada.gov.ua\)](http://rada.gov.ua)

¹⁶ Osnach, Serhij (Оснач Сергій) 2015. Мовна складова гібридної війни. Портал мовної політики June 13, 2015. <http://languagepolicy.info/2015/06/serhij-osnach-movna-skladova-hibrydnoji-vijny>

5. A 2014 utáni időszak

A fentiekből is jól látható, hogy milyen súlyos következményekhez vezetett a kisebbségi jogok szűkítésére tett kísérlet. Viszont ezekből sem sikerült okulni.

Egészen a 2017-es új oktatási törvény elfogadásáig az ukrán állampolgároknak joga volt ahhoz, hogy az oktatás minden szintjén anyanyelvükön folytassák tanulmányaikat. A 2017-ben elfogadott új oktatási törvény 7. cikke, az általános középfokú oktatásról szóló törvény 5. cikke és az államnyelvi törvény 21. cikke azonban jelentős mértékben megváltoztatták az oktatás nyelvére vonatkozó normákat. Ez a három jogszabály négy nagy csoportra osztja Ukrajna állampolgárait az oktatás nyelvére vonatkozó jogaik alapján. Az első csoportba a többségiék (az ukránok) tartoznak: őket nem érintik a jogszabályi módosítások, hiszen továbbra is végig anyanyelvükön tanulhatnak. Az őshonos népek képviselői szintén anyanyelvükön folytathatják tanulmányaikat. Az Európai Unió valamely hivatalos nyelvét anyanyelvként használó nemzeti kisebbségek képviselői (például magyarok, románok) az alsó tagozaton (1–4. osztály) saját nyelvükön tanulhatnak, ám az 5. osztályban az éves óraszám minimum 20%-át az államnyelven tanulják; a 9. osztályra ennek az aránynak el kell érnie a 40%-ot; a 10–12. osztályban az éves óraszám legalább 60%-át ukránul kell tanulniuk. A nem EU-s nyelvet beszélő nemzeti kisebbségek (oroszok, beloruszok) az 5. osztálytól kezdve az éves óraszám legalább 80%-át államnyelven tanulják.¹⁷ Az államnyelvi törvény IX. Rész 3. pont 1. bekezdése alapján az orosz tannyelvű iskoláknak 2020. szeptember 1-től kötelezően át kellett térniük erre az oktatási modellre (és át is tértek). A magyar és román tannyelvű iskoláknak 2023. szeptember 1-től kell átállniuk az új oktatási rend alkalmazására.

Az oktatási törvény 7. cikkelyét élesen bírálta az Európa Tanács (ET) Parlamenti Közgyűlése. A Velencei Bizottság is határozottan elítélte véleményében a nemzeti kisebbségek megkülönböztetését azon az alapon, hogy anyanyelvük hivatalos nyelv-e az EUban, vagy sem. Ezt az álláspontját a nemzetközi jogász testület nemcsak az oktatási

---

¹⁷ Cserniczkó István 2022 Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. Fórum Társadalomtudományi Szemle XXIV (2022)/2: 3

törvény kapcsán hangsúlyozta, hanem a 2019. december 9-én kiadott, az államnyelvi törvényt negatívan értékelő véleményében is. A kijevi parlament időközben 2020. január 16-án elfogadta az általános középfokú oktatásról szóló törvényt is, amely szintén a fent meghatározott csoportokra osztja Ukrajna lakosságát.¹⁸ Ukrajna 48 parlamenti képviselője 2017. október 6-án beadványban fordult Ukrajna Alkotmánybíróságához, melyben kérték az oktatási törvény alkotmányellenességének megállapítását. Az Alkotmánybíróság azonban 2019. július 16-án kiadott határozatában nem nyilvánította alkotmányellenesnek az oktatási törvényt, sem annak 7. cikkét. Az ET Miniszteri Bizottsága 2020. december 8-án kiadott határozatában szintén felszólítja Ukrainát arra, hogy „Hajtsa végre a Velencei Bizottságnak az oktatási törvény rendelkezéseiről szóló, 2017. szeptember 5-i véleményében foglalt ajánlásokat.”¹⁹

Az államnyelvi törvény 39. cikk 3. része előírja, hogy az állami hatóságok, önkormányzati szervek, vállalatok és intézmények névtáblái, hivatalos iratai, pecsétjei és bélyegzői államnyelven készüljenek. Ugyanennek a cikknek a 4. pontja megengedi, hogy az államnyelv mellett ezek a megnevezések, feliratok angol nyelven is megjelenjenek. A törvény elvileg azt is lehetővé teszi, hogy az önkormányzati szervek, vállalatok és intézmények névtáblái, hivatalos iratai, pecsétjei és bélyegzői az államnyelv mellett krími tatár nyelven, valamint a nemzeti kisebbségek nyelvein is megjelenhessenek. A törvény 39. cikk 4. pontjának második bekezdése azonban azt mondja ki, hogy a kisebbségi nyelvek használatát e területen egy külön törvény, az őshonos népek és nemzeti kisebbségek jogait szabályozó jogszabály biztosítja. Viszont ez a törvény mind a mai napig várat magára, s nem készült el rá a javaslat sem.

Kárpátalján történelmi hagyományai vannak a többnyelvű intézménynévtábláknak, pecséteknek, bélyegzőknek és hivatali formanyomtatványoknak.²⁰ Ezeket a kétnyelvű

---

¹⁸ Csernicskó István 2022 Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. Fórum Társadalomtudományi Szemle XXIV (2022)/2: 3–30.

¹⁹ Csernicskó István 2022 Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. Fórum Társadalomtudományi Szemle XXIV (2022)/2: 3

²⁰ Csernicskó István 2013. *Államok, nyelvek, államnyelvek. Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén (1867–2010)*. Budapest, Gondolat Kiadó.

táblákat azonban több településen fokozatosan elkezdtek egynyelvű táblákra cserélni 2021 második felében.

Talán az igazságszolgáltatás terén okozza a legnagyobb ellentmondást a nyelvtörvény. Ukrajna büntető törvénykönyve 29. cikke szerint mindazok a személyek, akik nem beszélnek vagy nem megfelelő szinten ismerik az államnyelvet, tanúvallomást tehetnek anyanyelvükön vagy azon a nyelven, amelyet ismernek. Az államnyelvi törvény 6. cikk 1. pontja azonban Ukrajna minden állampolgára számára kötelezően előírja az ukrán, mint államnyelv ismeretét. Erre való hivatkozással Ukrajna megtagadhatja a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát a bírósági vagy peres eljárások során, hiszen, ha törvényi kötelezettség az ukrán nyelv ismerete, akkor annak nem tudása törvénytörés.²¹

Az államnyelvi törvény és az állami szolgálatról szóló törvény kötelezően előírja, hogy az állami hivatalnokoknak, tisztségviselőknek ismerniük kell az államnyelvet. Ez a rendelkezés természetes és szükségszerű. Egyetlen szó sem esik azonban ezekben a törvényekben arról, hogy a kisebbségi nyelvek használatának területein ezeket a nyelveket ismerő köztisztviselőket neveznek ki. Pedig a Karta 10. cikk 4. pont c bekezdésének ratifikálásával Ukrajna vállalta, hogy „a kisebbségi nyelvek használatának területein a regionális vagy kisebbségi nyelveket ismerő köztisztviselőket nevezzék ki”. Az államnyelvi törvény 1. cikk 7. pontja kötelezően előírja az államnyelv használatát „az állami hatóságok és a helyi önkormányzati szervek feladatainak ellátása során, valamint a jelen törvény által meghatározott egyéb nyilvános helyzetekben”. A törvény ezzel gyakorlatilag lehetetlenné teszi a kisebbségi nyelvek megjelenését és használatát az állami és önkormányzati szervek munkájában. Az államnyelvi törvény 12. és 13. cikke előírja, hogy az állami szervek, valamint a helyi és regionális hatóságok munkájának nyelve az államnyelv. A 12. cikk 2. pontja elvileg engedélyezi más nyelvek használatát is az állami szervek, valamint a regionális és helyi hatóságok ülésein. Viszont minden ilyen esetben biztosítani kell az államnyelvű fordítást. A 13. cikk 3. pontja azt is előírja, hogy a regionális

---

²¹ Cserniczkó István 2022 Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. Fórum Társadalomtudományi Szemle XXIV (2022)/2: 3

vagy helyi hatóságok határozataikat, dokumentumaikat államnyelven tegyék közzé.²² Ukrajna azonban a Karta ratifikációja során vállalta, hogy megengedi „a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát a regionális vagy helyi közigazgatásban”; bátorítja, hogy „a regionális testületek hivatalos dokumentumaikat a regionális vagy kisebbségi nyelveken is közzé tegyék” (a Karta 10. cikke). A Keretegyezmény ratifikálásával a dokumentum 10. cikk 2. bekezdése révén Ukrajna szintén vállalta, hogy lehetőség szerint biztosítja a kisebbséghez tartozó személyek és a közigazgatási hatóságok között a kisebbségi nyelv használatát elősegítő feltételeket. Az államnyelvi törvény tehát ellentmond Ukrajna nemzetközi kötelezettségvállalásainak.²³

Az elektronikus sajtó nyelvének szabályozását megváltoztató törvény és az államnyelvi törvény jelentős mértékben szigorítja a televíziós és rádiós műsorszórás nyelvi kvótáit. Utóbbi törvény például 75%-ról 90%-ra növeli az államnyelven megjelenő tartalom minimális arányát az országos lefedettségű műsorszolgáltatók számára, a regionális vagy helyi tévé- és rádiótársaságok számára pedig 60%-ról 80%-ra. A törvény nem kivételez a magán műsorszolgáltatókkal sem, beleértve a műsorainak egy részét magyar nyelven sugárzó „Ungvár TV21” televíziót és a „Pulzus Rádió” nevű rádióadót, így ezek a kvóták rájuk is érvényesek.²⁴

Az államnyelvi törvény 27. cikk 6. pontja az Ukrajnában regisztrált online sajtótermékek (például hírportálok) számára is előírja, hogy kötelezően rendelkezniük kell ukrán nyelvű változattal. Az államnyelven szerkesztett oldalnak az elsődlegesnek kell lennie (az ukrán nyelvű oldalnak kell a főoldalon szerepelnie). Az ukrán nyelvű oldal tartalmában, méretében, szerkezetében nem lehet kisebb, mint a más nyelvű oldal.

---

²² Csernicskó István 2022 Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* XXIV (2022)/2: 3–30.

²³ Csernicskó István 2021. A nyelvi jogok az oktatásban és a közigazgatásban a Karta Szakértői Bizottságának jelentései tükrében. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 23/1, 3–21. p.

²⁴ Csernicskó István 2022 Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* XXIV (2022)/2: 3–30.

Ezek a rendelkezések korlátozzák a véleménynyilvánítás szabadságát, s ellentmondanak a Keretegyezmény 9. cikk 3. pontjának.²⁵

Az államnyelvi törvény 41. cikk 1. pontja előírja, hogy Ukrajnában a földrajzi nevek, valamint a terek, sugárutak, utcák, egyéb közterületi megnevezések, hidak stb. megnevezése ukrán nyelvű. Ez azonban nem egyeztethető össze Ukrajna nemzetközi kötelezettségvállalásaival: lásd a Karta 10. cikk 2.g részét és a Keretegyezmény 11. cikk 3. bekezdését.

Az államnyelvi törvény 41. cikk 2. pontja előírja, hogy a földrajzi neveket más nyelvekre az ukrán nyelvből írják át (transzliteráció) más nyelvekre. Ez például azt jelenti, hogy az ukrainai iskolákban használatos magyar nyelvű tankönyvekben az ukrán főváros, Київ nevét nem lehet(ne) a magyar nyelv több évszázados hagyományai szerint Kijev formában használni, hanem csak a Kyiv változat (volna) alkalmazható a magyar nyelvű szövegben is. Az államnyelvi törvény 41. cikk 4. pontja előírja, hogy a földrajzi neveket tartalmazó táblákon (például a települések vagy utcanevek névtábláin) a feliratok kötelezően ukrán nyelvűek. Az ukrán nyelvű felirat alatt vagy attól jobbra (kisebb betűmérettel) az adott földrajzi név latin betűs átíratban is megjeleníthető. Ez a rendelkezés kizárja a földrajzi nevek (városnevek, falvak megnevezése, utcák, terek neve, folyók vagy hegyek neve stb.) hagyományos megnevezéseinek használatát a kisebbségek nyelvein.²⁶ A törvénynek ez a rendelkezése azt jelenti, hogy a magyarul több száz éve használatos Ungvár, Beregszász, Munkács, Nagyszőlős (ukránul: Ужгород, Берегове, Мукачево, Виноградів) stb. városnevek helyett a törvény alapján csak ilyen formában jelenhet meg a megnevezésük a névtáblákon: Uzhhorod, Berehove, Mukachevo, Vynohradiv. Ez jelentős visszalépés a korábbi és a jelenlegi gyakorlathoz képest, hiszen az 1990-es évek eleje óta közel száz település névtábláján szerepel az ukrán nyelvű felirat mellett a település hagyományos magyar megnevezése is, mert ezt a korábban hatályos törvények lehetővé tették.²⁷

---

²⁵ Csermicskó István 2022 Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. Fórum Társadalomtudományi Szemle XXIV (2022)/2: 3–30.

²⁶ Csermicskó István 2022 Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. Fórum Társadalomtudományi Szemle XXIV (2022)/2: 3–30.

²⁷ Beregszászi Anikó 1996. Language Planning issues of Hungarian Place-names in Subcarpathia. Acta Linguistica Hungarica, 43, 1–8. p.

Hátrányosan különbözteti meg a nemzeti kisebbségekhez tartozó állampolgárokat, hogy az államnyelvi törvény 9. és 10. cikke előírja, hogy bizonyos tisztségek és beosztások csak akkor tölthetők be, ha az erre pályázó személy meghatározott típusú nyelvvizsgát tesz, amely felméri, milyen szintű ukrán nyelvtudással rendelkezik. Megdöbbentő, hogy Ukrajna parlamenti képviselői számára nem írja elő az államnyelvi törvény, hogy ukrán nyelvtudásuk szintjét nyelvvizsgával kell igazolniuk, de például a köztisztviselőknek, vagy éppen az állami és magán oktatási intézmények (óvodák, iskolák, egyetemek) vezetőinek nyelvvizsgával kell igazolniuk ukrán nyelvtudásuk szintjét.²⁸ Az ukrán állam semmilyen anyagi támogatást nem nyújt a magán oktatási intézmények működéséhez. Mindeközben még a kis falusi magánóvodák és -iskolák vezetőitől is azt várja el a központi hatalom, hogy felsőfokú, a Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment

(CEFR) szintjei alapján C1 szintű ukrán nyelvtudást igazoló nyelvvizsgát tegyenek. Azok az oktatási intézmények, amelyek vezetői nem szerzik meg ezt a nyelvvizsgát, nem kapnak működési engedélyt, vagy más (C1 szintű ukrán nyelvvizsgával rendelkező) vezetőt kell választaniuk. Ez az eljárás diszkriminatív a nemzeti kisebbségek szervezetei és az egyházak által alapított oktatási és kulturális intézmények vezetőivel szemben.²⁹

A regionális és helyi önkormányzatok képviselőinek abban az esetben nem kötelező a központilag előírt típusú ukrán nyelvvizsga-bizonyítvány beszerzése, ha iskolai tanulmányaik során tanulták az ukrán nyelvet. Azonban azok, akik a Szovjetunió fennállása idején (tehát 1991 előtt) nemzetiségi nyelven (például magyarul vagy románul) oktató iskolában érettségiztek, azok nem tanulták tantárgyként az ukrán nyelvet.³⁰ Ezzel a kárpátaljai magyarok jelentős része számára az államnyelvi törvény nagyon megnehezíti azt, hogy jelöltként részt vegyenek a helyhatósági választásokon vagy épp intézményvezetői pozícióra pályázzanak.

---

²⁸ Csernicskó István 2022 Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. Fórum Társadalomtudományi Szemle XXIV (2022)/2: 3–30.

²⁹ Csernicskó István 2022 Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. Fórum Társadalomtudományi Szemle XXIV (2022)/2: 3–30.

³⁰ Beregszászi Anikó–Csernicskó István 2017. Kidobott pénz vagy megtérülő befektetés? Az ukrán nyelv oktatása Kárpátalja magyar iskoláiban. Magyar Nyelvőr, 141/3, 292–309. p.

II. A MAGYARORSZÁGON ÉLŐ KISEBBSÉG, EZEN BELÜL IS AZ UKRÁN NEMZETISÉGŰEK NYELVI JOGAINAK ÁTTEKINTÉSE

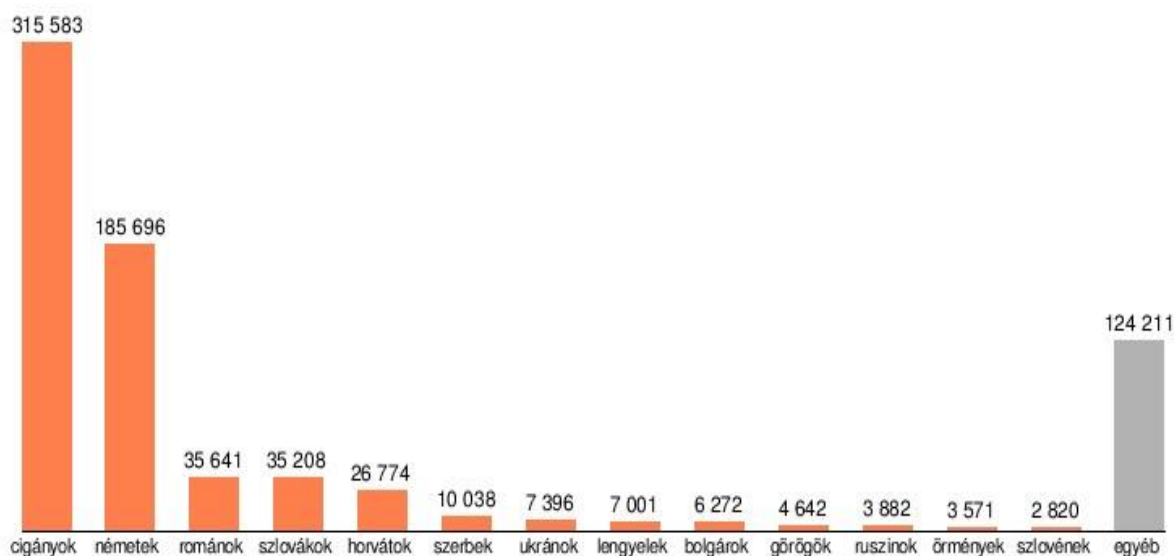
1. Nemzetiségek (nemzeti kisebbségek) Magyarországon

A XX. század folyamán nagyjából hivatalosan elismert kisebbségi közösségek (horvát, német, román, szerb, szlovák, szlovén) a szlovénok kivételével főleg közép- és újkori bevándorlás, államilag szervezett betelepítés révén kerültek a történelmi Magyarország központi területeire. Így, mivel nem alakultak ki nagyobb összefüggő nemzeti tömbterületek, csak egy vagy többnyelvű települések, ezen kisebbségek jelentősen ki voltak téve az asszimilációs hatásoknak. Mivel más-más időben és helyen települtek le ezek a népcsoportok, ezért különböző nyelvjárások alakultak ki, nem egy központi, közös nyelv. Így a magyar nyelv használata intenzíven tudott teret nyerni. Ezt az asszimilációs folyamatot gyorsította fel az I. Világháború. Majd következett a II. Világháború, mely magával hozta pl. a német lakosság jelentős részének kitelepítését, a szlovák-magyar lakosságcserét, majd az 1950 környéki horvát, szerb és szlovén családok déli és nyugati határ mellőli kitelepítését, s a cigányság bizonyos fokú diszkriminálását. Egészen az 1960-1970-es évekig a hivatalos nemzetiségpolitika nagyban hozzájárult a kisebbségi nyelvhasználat visszaszorulásához, nem tartotta azokat értékeknek. Negatív hatást gyakorolt az ország gazdasági átszerveződése is, mivel a korábban főleg a mezőgazdaságban tevékenykedő, falusi életet élő kisebbségek a jobb megélhetés reményében az egyre iparosodó városokba költöztek vagy kis településeik egybeolvadtak a nagyobbakkal. Így még inkább felgyorsult az asszimilálódás folyamata.

A rendszerváltás utáni három népszámlálás (1990, 2001, 2011) adatai jó szemléltetik, hogy a cigányság kivételével a kisebbségek társadalmi-gazdasági integrációja végbement. Ismét felértékelődött viszont a nemzeti identitás, annak ellenére is, a németet kivéve, hogy a kisebbségek nyelvhasználat szempontjából asszimilálódtak, mivel igyekeztek megőrizni a kultúrájukat és szokásaikat. Egy 2008-ban publikált kutatás

eredményei szerint a megkérdezett szlovák, német, horvát és bolgár adatközlők a nyelvnek különösen fontos jelentőséget tulajdonítottak a nemzet és nemzetiség léte szempontjából.³¹

A 2011-es népszámlálási adatok alapján Magyarországon az alábbi nemzeti kisebbségek élnek:

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal. Grafika: Wikipédia.

Forrás: Egyes magyarországi népcsoportok lélekszáma a 2011-es népszámlálás adatai szerint

[Magyarország nemzetiségei – Wikipédia \(wikipedia.org\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarorsz%C3%A1g_nemzetis%C3%A9gei)

2. A Magyarországon élő ukránok

A mai Magyarország területén élő ukránokat vizsgáló kis számú kutatást leginkább a migráció, az Ukrajna és Magyarország közötti vándorlási folyamatok feltárása és elemzése határozza meg. Ezekben a kutatásokban előtérbe kerültek a kárpátaljai magyarok, akik számára Magyarország migrációs célország. Vizsgálják a magyar állampolgársággal nem rendelkező ukrain bevándorlókat, tanulási vagy munkavállalási céllal Magyarországon tartózkodókat és nyugdíjasokat, viszont kevés figyelmet fordítanak a magyar állampolgársággal rendelkező, de ukrán kötődésű személyekre.

³¹ Homisinova Mária 2008 „Identitás, nyelvhasználat, asszimiláció. Etnikai folyamatok magyarországi kisebbségi családokban” –, 151-152. oldal

A rendszerváltást követően jelentős növekedésnek indult az ukránok létszáma. Az ukrán közösségen belül határozott többségben vannak a nők. 2022-ben az ukrán-orosz háború kitörése robbanásszerű migrációs hullámot váltott ki az ukrán kötődésűek körében. Már a 2011-es népszámlálás is rámutatott, hogy kifejezetten urbánus népcsoportnak tekinthetők, hiszen közel 80 %-uk Budapesten vagy valamelyik megyeszékhelyen, megyei jogú és egyéb városokban élt. Gazdaságilag aktív arányuk meghaladja az országos átlagot, mivel főleg a munkaképes korosztály hagyta el hazáját, s végzettségük szerint is az országos átlag felett állnak, mivel a szakképzettek könnyebben találtak megélhetést.³²

Az Ukrán Országos Önkormányzat (UOÖ) az ukrán nemzeti kisebbség hivatalos szerve Magyarországon. A magyarországi ukránok állami önkormányzatát először az ukrán közösség választotta 1998-ban, 15 képviselőből áll, és ötévente egyszer újraválasztják.

2019. október 13-án rendes választásokra került sor, amelynek eredményeként 15 képviselő indult a nemzeti kisebbségek önkormányzataiért, köztük az Állami Önkormányzatiért is: 7 képviselő a Csongrádi Régió Ukrán Kulturális Egyesületéből, 6 a Magyarországi Ukrán Kulturális Társaságból és 2 képviselő a Kijevi Rusz Ukrán Kulturális Örökség Megőrző Társaságból.

2019. november 8-án a szavazás eredményeként Jaroszláv Sabó, a Csongrádi Terület Ukrán Kulturális Egyesületének képviselője lett megválasztva a szervezet elnöki posztjára.

Az Ukrán Országos Önkormányzat szerkezeti alosztálya az Ukrán Kulturális és Dokumentációs Központ, amelynek a kulturális és művészeti rendezvények szervezése és lebonyolítása a feladata. Kiadja a színes ukrán nyelvű „Ukrán hírlevelet” és gyermekeknek szánt mellékletét, a „Csodavilágot”. Alapítója az UKRTV.hu internetes tv-csatornának és az ukrajinci.hu portálnak.

Az Ukrán Országos Önkormányzat égisze alatt működik a Vasárnapi iskola (1993-ban alapították), ahol több mint hatvan gyerek tanul, kezdeményezte az ukrán nyelv fakultatív oktatását a budapesti Szent-Györgyi Albert Gimnáziumban, biztosítja az Ukrán

---

³² Népszámlálás 2011. Országos adatok. 2.1.6.3 A hazai nemzetiségekhez tartozók állampolgárság és nemek szerint, 2011. http://www.ksh.hu/nepszamlalas/docs/tablak/teruleti/00/00_2_1_6_3.xls

2.1.6.4 A népesség nemzetiségi hovatartozását befolyásoló tényezők, 2011 http://www.ksh.hu/nepszamlalas/docs/tablak/teruleti/00/00_2_1_6_4.xls

Dallamok és a Magyarországi Ukrán Színház működési feltételeit. Az Ukrán Országos Önkormányzat működteti a Markijan Saskevics ukrán könyvtárat és a Gerlice női klubot.

Az Ukrán Országos Önkormányzat évente közel ötven rendezvényt szervez az ukrán közösség és a magyar érdeklődők számára: képzési és művészeti rendezvények, koncertek, ukrán filmvetítések, irodalmi estek és találkozók, vetélkedők, ukrán naptári és állami ünnepek, konferenciák, mesterkurzusok.

Ma Magyarországon három felsőoktatási intézményben tanítják az ukrán nyelvet: a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen, a Szegedi Tudományegyetem Szlavisztika Intézetében és a Nyíregyházi Egyetemen.

A budapesti ukrán nemzetiségi kisebbség számára az elmúlt három évtizedben minden feltétel adott volt, hogy harmóniában fejlessze és őrizze önazonosságát, volt azonban egy terület, amelyből hiányzott az ukrán lelkeség, ami nem más, mint az egyházi, lelki élet. Az emberek szerettek volna anyanyelvükön, saját szertartásuk szerint imádkozni, de erre nem volt lehetőségük. 2008. október 3-án, a Tarasz Sevcenko téren álló Szent Flórián templomban került sor az ukrán görögkatolikusok első ukrán nyelvű szentmiséjére. A magyarországi ukrán közösség 2017. május 3-tól mind a mai napig a turisztikailag frekvenciált Váci utca 47-es szám alatt található magyar római katolikus Szent Mihály templomban tartja rendszeres ukrán nyelvű szentmiséit. Az elmúlt két esztendőben jelentősen aktivizálódott az egyházközség tevékenysége: különféle hagyományőrző rendezvényeket tart, koncerteket és gyermektáborokat szervez, megünnepli a nemzeti ünnepeket, zarándoklatokat és még számos programot szervez. Emellett a templomban működik az Anyák az imádságban, a Názáreti családok egyesület, a Huzar kardinális központ, melynek égisze alatt működik a budapesti ukrán egyházi iskola, az Evangelizáció iskolája és a vezetőképző iskola. A gyerekek és a fiatalok számára megalakították a cserkészcsapatot, amely tagja az Európai Cserkészszövetségnek. A hívek nem feledkeznek meg a könyörületességről sem, gondoskodnak a Kelet-Ukrajnában harcoló katonákról és más rászorulókról. 2019 nyaratól

jelenik meg a magyarországi ukránok keresztény lapja, az „Örömhír”.³³

---

³³ <https://ukrajinci.hu/partnereink/tortenelmi-attekintes/>

Az országos önkormányzat szoros kapcsolatot tart az Európai Ukrán Kongresszus és az Ukrán Világ Kongresszus szervezeteivel a Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület közreműködésével. Számos programjukat, megemlékezéseket a diaszpóra ezen ukrán közösségeivel összehangolva rendezik meg, így a Nagy Ukrajnai Éhínségre emlékező „Kiolthatatlan láng” című, a világ 33 országán áthaladó megemlékezés Magyarországon is áthaladt érintve a Sevcsenko szobrot, a Parlamentet és a Terror Háza Múzeumot.

2007-ben létrehozták a Magyarországi Ukrán Kulturális és Dokumentációs Központ (MUKDK) elnevezésű intézményüket, melynek működési körébe tartozik a kulturális rendezvények előkészítése, szervezése, lebonyolítása és a Könyvtár, Múzeum működtetése, valamint az archívum kezelése, anyagának feltöltése. Folyamatosan bővülő könyvtárunk állománya több száz kötetes, és nyitva áll minden érdeklődő számára.

Az ukrán közösség 1998 óta közösen ünnepli a Magyarországi Ukrán Kultúra Napját minden év február 20-án, márciusban pedig Tarasz Sevcsenko emléknapot tartanak. Anyanyelvükön családias környezetben ünneplik az egyházi ünnepeket is: a karácsonyt, vízkeresztet, húsvétot és a pünkösdot is.

Az Ukrán Országos Önkormányzat jelentős ukrán nyelvű kiadói tevékenységet folytat - magyarországi ukrán költők, a magyarországi ukrán önkormányzatiság, és az ukrán történelem tárgykörébe tartozó könyvek jelentik fő profilját.

Az önkormányzat rendszeresen rendez zenés-irodalmi esteket híres ukrán költők, írók jelentős évfordulója tiszteletére, melyeken hazai és anyaországi művészek előadásában hallhatók az ukrán kultúra remekei, nyaranta pedig nemzetközi ifjúsági tábor szerveznek a hazai és a környező országokban élő ukrán diaszpóra fiataljai számára; továbbá filmklubot működtetnek. Évente minden korosztály részvételével rendezik meg a „Forrás” Vers- és Prózamondó Versenyt, évente több alkalommal rendeznek kiállítást magyarországi és anyaországi képzőművészek munkáiból.

Az országos testület tagjai részt vesznek hazai és nemzetközi tudományos konferenciákon, a magyar-ukrán tudományos kapcsolatok ápolásában.

Az Ukrán Országos Önkormányzat internetes honlapot szerkeszt, melyre kattintva folyamatos frissítés mellett naprakészen megtekinthető az önkormányzat tevékenysége, a

MUKE által kiadásra kerülő „Hromada” című folyóirat, valamint elérhető a magyarországi és ukrainai internetes fórumok is.³⁴

3. A kisebbségek nyelvi jogai Magyarországon

A rendszerváltás óta eltelt időszak alatt elfogadott törvényeknek, s a kialakított kisebbségi önkormányzatoknak köszönhetően Magyarország az európai élvonalban helyezkedik el a kisebbségvédelem szempontjából még a meglévő hiányosságok ellenére is. Ez annak is betudható, hogy Magyarország szomszédságában lévő országok mindegyikében él jelentős magyar kisebbség, s a meghozott határozatokkal próbál szomszédainak is irányt és példát mutatni, miként kezelje a területén élő magyar kisebbséget. Az 1990-es évek elejére kialakított, majd részleteiben tovább csiszolt jogszabályozások főbb elemei ma is használatosak. 1989-1990-ben átfogalmazták az 1949-es alkotmányt, majd 1993-ban kiadták az LXXVII. törvényt, amit azóta többször is módosítottak, mely a kisebbségek jogairól szól. Az Alaptörvény, valamint a 2011-es CLXXIX. törvény már nem csak a nemzetiség fogalmát határozzák meg, de ezen közösségek életét és jövőjét is.

Az 1989-1990-es átfogó alkotmánymódosítás a nemzeti és etnikai kisebbségeket államalkotó tényezőkné nyilvánította, s biztosította számukra az anyanyelv használatát, az anyanyelvű oktatást.³⁵ Az 1993-as kisebbségi törvény külön fejezetben foglalkozik a nyelvhasználat kérdésével, s a Magyarországon honos 13 kisebbségnek (bolgár, cigány, görög, horvát, lengyel, német, örmény, román, ruszin, szerb, szlovák, szlovén és ukrán) biztosítja a jogokat rá. Kijelenti, hogy „a Magyar Köztársaságban anyanyelvét bárki mindenkor és mindenhol szabadon használhatja. A kisebbségek nyelvhasználatának feltételeit – külön törvényben meghatározott esetekben – az állam biztosítani köteles”.³⁶ A

---

³⁴ <https://emberijogok.kormany.hu/magyarorszagi-ukranok>

³⁵ „A nemzetfogalom a magyarországi közjogban és közpolitikai vitákban = Szarka László, Vízi Balázs, Kántor Zoltán (szerk.): Nemzetfogalmak és politikai modellek Kelet-Közép-Európában.” – Majtényi Balázs, 153-161. oldal ³⁶ 1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól 51.§ (1).

<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300077.TV>

³⁶ 1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól 54.§.

széleskörű nyelvhasználati lehetőségek példája, hogy a kisebbségi önkormányzatok kezdeményezésére a települések önkormányzatai kötelesek voltak a kisebbségi nyelven is közzétenni a rendeleteket és hirdetményeket, valamint a nyomtatványokat kétnyelvűvé tenni. Kikerültek a kétnyelvű feliratok, földrajzi nevek (helység-, utcanevek, terek neve stb.) is. „Azon településen, ahol kisebbséghez tartozó lakosság él, a helyi köztisztviselői és közalkalmazotti állások betöltése során – az általános szakmai követelmények megtartása mellett – biztosítani kell az adott kisebbség anyanyelvét ismerő személy alkalmazását.”³⁷

A kisebbségi törvényben megfogalmazott nyelvhasználati törvény szerepét is betöltheti a Magyarország által az elsők között, 1992-ben aláírt és 1995-ben megerősített, Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája, amely nemzetközi jogilag 1998. március 1-jén lépett hatályba Magyarország tekintetében.³⁸ A közigazgatási eljárásról szóló 2004-es törvény a nemzetiségi önkormányzatok nyelvhasználati jogai mellett lehetőséget biztosít a civil szervezetek és a nemzetiséghez tartozók számára is az anyanyelven való kommunikációra a közigazgatási eljárásban.³⁹ A 2005-ös módosítás értelmében már a települési és a területi kisebbségi önkormányzat „indokolt igényének” megfelelően kellett a helyi önkormányzatnak biztosítania a kisebbségi nyelvhasználatot.⁴⁰

A kisebbségi törvény rendelkezései közül a kisebbségek legerősebb nyelvi jogainak a egyetértési jog számított, amelyet a helyi kisebbségi önkormányzat a települési önkormányzatnak a kisebbséget e minőségében érintő, egyebek mellett kollektív nyelvhasználattal összefüggő rendeletével kapcsolatban gyakorolhatott.⁴¹ Bár 2005 óta a kisebbségi képviselőjelölteknek nyilatkozniuk kell arról, hogy ismerik az adott közösség nyelvét, a vizsgálatok szerint a kisebbségi önkormányzatok többsége praktikus okokból is az üléseit magyarul tartja, jegyzőkönyveit magyarul vezeti.⁴²

<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300077.TV>

³⁷ Dobos Balázs 2013 „Nemzetiségi nyelvhasználat Magyarországon: Jogok és tapasztalatok”, 33. oldal

³⁸ 2004. évi CXL törvény 2.§, 4.§ (1), 9-11.§
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0400140.TV&timeshift=20170101&txtreferer=A1100190.TV>

³⁹ „Nemzetiségi nyelvhasználat Magyarországon: Jogok és tapasztalatok” – Dobos Balázs, 35. oldal

⁴⁰ 1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól 29.§ (1)
<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300077.TV>

⁴¹ Bindorffer Györgyi 2011 „Kisebbség, politika, kisebbségpolitika. Nemzeti és etnikai közösségek kisebbségi önkormányzati autonómiája Magyarországon.” 216-218. oldal

A kisebbségi nyelvhasználat egyik sarkalati pontja az anyakönyvezés és hivatalos kisebbségi névhasználat, a születéssel, házasságkötéssel és halálessel kapcsolatos nemzetiségi nevek feltüntetése a hivatalos dokumentumokban. „A kisebbséghez tartozó személynek joga van saját és gyermeke utónevének szabad megvá⁴²lasztásához, családi és utónevének anyanyelve szabályai szerinti anyakönyveztetéséhez és annak – jogszabályban meghatározott keretek között – hivatalos okmányokban való feltüntetéséhez. A nem latin írásmóddal történő bejegyzés esetén kötelező a fonetikus, latin betűs írásmód egyidejű alkalmazása is.” Ezenkívül a kisebbséghez tartozó személy esetében „kérésre az anyakönyvezés és az egyéb személyi okmányok kiállítása kétnyelvű is lehet.”⁴³ Az anyakönyvezést érintő vizsgálatok szerint ugyanakkor szinte alig-alig fordul elő kétnyelvű anyakönyvi dokumentumok kiállítása.⁴⁴

A kisebbségi törvény következő pontjai szerint a kisebbségi egyéneknek joguk van a családi hagyományok tiszteletben tartására, kapcsolataik ápolására, családi ünnepeik anyanyelven való megtartására, kapcsolódó egyházi szertartások anyanyelven való lebonyolításának igénylésére.

2012 január elsején hatályba lépett az Alaptörvény. Komoly viták kísérték, hogy a Magyarország hivatalos és védendő nyelvvé nyilvánítja a magyart, míg a kisebbségi nyelvek védelme ilyen formában nem jelenik meg, csupán a nemzetiségi nyelvek óvásában és a nemzetiségek nyelvhasználati jogának deklarálásában.⁴⁵ Elhagyja azt a deklarációt is, amely szerint a közösségek részesei a nép hatalmának. Szintén nem tartalmazza a nemzetiségek védelmének általános deklarálását, valamint a közéletben való kollektív részvétel biztosítását. Ugyancsak vitatott kérdésnek bizonyult a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa független intézményének megszüntetése.⁴⁶

---

⁴² 1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól 12.§ <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300077.TV>

⁴³ 1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól 11.§ <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300077.TV>

⁴⁴ 1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól 11.§ <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300077.TV>

⁴⁵ Magyarország Alaptörvénye H) cikk. XXIX. cikk (1) <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv>

⁴⁶ Kállai Ernő 2011 „Megszüntetve. A kisebbségi ombudsman összegzése”, 100-102. oldal

Az Alaptörvény mindazonáltal a korábbi alkotmány számos rendelkezését átveszi a nemzetiségi jogokra vonatkozóan, így továbbra is alkotmányos joguk a névhasználat, a saját kultúra ápolása, az anyanyelvű oktatás, valamint a helyi és országos önkormányzatok létrehozása. Az utóbbiak választásán megmutatkozó visszaélések megakadályozására új elemként jelenik meg a magyar polgárok számára biztosított, a nemzetiségi identitás vállalásához és megőrzéséhez való jog.⁴⁷

A 2011. évi nemzetiségi törvény a nyelvi jogi rendelkezéseket illetően, az egyéni és kollektív jogok tekintetében átveszi a korábbi szabályozás jelentős részét, de számos ponton változtat is azokon. Bár a nemzetiség definíciójánál kimondja, hogy a népcsoportokat a lakosság többi részétől egyebek mellett a saját nyelve is megkülönbözteti, és az általuk használt nyelveket közösség-összetartó tényezőnek nyilvánítja, de a nyelvek felsorolásánál a romák mellett az örmények esetében is elismeri a magyart.⁴⁸ Legfontosabb változása, hogy a 2014. évi nemzetiségi önkormányzati választások kitűzésének napjától kezdve több korábbi, a települési önkormányzattal kapcsolatban fennálló nemzetiségi nyelvi jog gyakorlását is a népszámlálási arányokhoz köti: húszszázalékos létszamarány esetén, és az érintett települési nemzetiségi önkormányzat kérésére a települési önkormányzat képviselő-testülete köteles a jegyzőkönyveit és határozatait a nemzetiség nyelvén is vezetni, illetve biztosítani a korábban is szabályozott állások esetében a nemzetiségi nyelvet ismerő személy alkalmazását. Tíz százalék esetén, és hasonlóan, a nemzetiségi önkormányzat kezdeményezésére kötelező az önkormányzati rendeletek és hirdetmények, a közigazgatási eljárásban használt nyomtatványok, valamint a közhivatalok, helység- és utcanevek nemzetiséginyelvű közzététele.⁴⁹ A szabályozás viszont továbbra is annyira rugalmas, hogy tekintettel van a küszöböt el nem érő, főként városi nemzetiségi közösségekre, illetve a rendszeres népszámlálások alkalmával a nemzetiségi arányok változására azzal, hogy

---

⁴⁷ Magyarország Alaptörvénye H) cikk. XXIX. cikk (1) <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv>

⁴⁸ Magyarország Alaptörvénye XXIX. cikk <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv>

⁴⁹ 2011. évi CLXXIX. törvény 22.§ (1) <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100179.tv>

lehetőséget teremt arra, hogy a helyi képviselő-testület – ismét nemzetiségi kezdeményezésre – biztosítsa a fenti nyelvhasználati jogokat.⁵⁰

A 2018-as országgyűlési választáson a nemzetiségek másodszor kaptak lehetőséget parlamenti képviseletre Magyarországon. Míg 2014-ben 13 szószólóval voltak jelen a Parlamentben, addig 2018-ban a Németek Országos Önkormányzatának jelöltje kedvezményes mandátumhoz is jutott. A többi nemzetiség továbbra is csak szószólókkal képviseltette magát.

A nemzetiségek jogairól szóló törvény értelmében, a kisebbséghez tartozó személyeknek joguk van a saját anyanyelvük elsajátításához, valamint részt venni a saját anyanyelvükön folyó oktatásban.⁵¹ Erre az oktatás minden szintjén van lehetőség, különböző formákban, mint például a nemzetiségi anyanyelvű óvodai nevelés, iskolai oktatás.⁵²

Nemzetiségi tartalmú nevelés-oktatást az állami és egyházi intézményeken túl, a nemzetiségi önkormányzatok is biztosíthatnak, továbbá a nemzetiségi önkormányzatoknak lehetőségük van azon intézmények átvételére, s fenntartására, amelyben az adott köznevelési intézmény nemzetiségi feladatot lát el, és nemzetiségi nevelés-oktatásban a gyerekek/tanulók legalább 75 százaléka részt vesz.⁵³

Magyarországon jelenleg 127 nemzetiségi önkormányzat által fenntartott köznevelési intézmény van, amelyek között egyaránt megtalálható óvoda, általános-, illetve középiskola. A 127 nemzetiségi önkormányzat által fenntartott köznevelési intézmény közül 82 német, azonban találkozunk 12 román, 9 szerb, 9 szlovák, 6 horvát, 5 szlovén, 2 görög és 2 roma intézménnyel is.⁵⁴

---

⁵⁰ Dobos Balázs 2013 „Nemzetiségi nyelvhasználat Magyarországon: Jogok és tapasztalatok”, 40. oldal

⁵¹ 2011. évi CLXXIX. törvény 5-6.§ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100179.tv>

⁵² 2011. évi CLXXIX. a nemzetiségek jogairól szóló törvény 12.§ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100179.tv>

⁵³ Bagi Nikoletta Dóra 2021 A Magyarországon élő nemzeti kisebbségek helyzete az oktatás területén <https://www.ludovika.hu/blogok/ot-perc-europa-blog/2021/07/05/a-magyarorszagon-elo-nemzeti-kisebbsgekhelyzete-az-oktatas-teruleten/>

⁵⁴ 2011. évi CLXXIX. a nemzetiségek jogairól szóló törvény 19. és 22. § <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100179.tv>

Magyarországon a nemzetiségi helységnevtáblák kihelyezését az 1970-es években a nemzetiségi szövetségek, az érintett községek tanácsai, a megyei hivatalos szervek és az országos Földrajzinév-bizottság közötti többszöri egyeztetés előzte meg (Kult. Min. 1978). Ennek eredményeképpen már 1979-ben mintegy 180 településen helyeztek ki nemzetiségi nyelvű helységnevtáblákat. Ezeknek a száma napjainkra több mint 300-ra nőtt, és országszerte kilenc nyelven (német, szlovák, horvát, szerb, román, szlovén, bolgár, görög és ruszin) láthatók nemzetiségi helységnevek a helységnevtáblákon. A kezdeti gyakorlattal ellentétben jelenleg a nemzetiségi helységnevtáblák kihelyezéséhez nem szükséges semmilyen központi engedély vagy egyeztetés, a nemzetiségi névalak megállapításához semmilyen szakmai vélemény. Az adott nemzetiségnek semmilyen részarányt nem kell elérnie a helység lakosságán belül. Teljes egészében az adott helység önkormányzatának a hatáskörébe tartozik az ügy, csak a tábla kihelyezéséhez kell engedélyt kérni a közutat felügyelő állami szervtől. A nemzetiségi helységnevtáblákat időnként le is cserélik, ha az először kihelyezett táblán nem az ott élők által használt névalak volt.⁵⁵ A nemzetiségi helységnevek mellett gyakran nemzetiségi utcaneveket is láthatunk, ezeknek a használata még kevésbé szabályozott, nyilvántartás sincs róluk. Az utcanévtáblákon néha még a magyar név mellett a nemzetiségi nevet irodalmi és nyelvjárási formában is feltüntetik. Sokszor a települések közintézményein is megjelenik a nemzetiségi név, akár olyan esetben is, amikor nemzetiségi helységnevtábla nincs.

---

⁵⁵ Sasi Attila 2019 A nemzetiségi helységnevek hivatalos használata Magyarországon <https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/43488/GK.2019.4.4-DOI.pdf>

III. AZ UKRAJNAI ÉS MAGYARORSZÁGI KISEBBSÉGEK NYELVI JOGAINAK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

1. Hasonlóságok

A rendszerváltást követően sok hasonlóságot és párhuzamot megfigyelhetünk a kisebbségi nyelvi jogok tekintetében Magyarország és Ukrajna között. Az 1993-as kisebbségi törvény kimondja, hogy „a Magyar Köztársaságban anyanyelvét bárki mindenkor és mindenhol szabadon használhatja. A kisebbségek nyelvhasználatának feltételeit – külön törvényben meghatározott esetekben – az állam biztosítani köteles”. Ugyanezt már 1991-ben „Ukrajna nemzetiségeinek nyilatkozata” 3. cikkelyében ratifikálták: Az ukrán állam minden népnek és nemzetiségi csoportnak garantálja a jogot anyanyelvük szabad használatára a társadalmi élet minden területén, beleértve az oktatást, a termelést, az információszerzést és terjesztést.

Mind Ukrajnában, mind pedig Magyarországon kikerültek a többnyelvű (államnyelven és a településen élő kisebbségek nyelvén) helységnevek, utca nevek, terek nevei. A család és keresztnév használatában is hasonló a helyzet, nem szükséges őket lefordítani vagy államnyelvi megfelelőik használata sem kötelező, mindössze transliteráció szükséges. „A kisebbséghez tartozó személynek joga van saját és gyermeke utónevének szabad megválasztásához, családi és utónevének anyanyelve szabályai szerinti anyakönyveztetéséhez és annak – jogszabályban meghatározott keretek között – hivatalos okmányokban való feltüntetéséhez. A nem latin írásmóddal történő bejegyzés esetén kötelező a fonetikus, latin betűs írásmód egyidejű alkalmazása is.” Ezenkívül a kisebbséghez tartozó személy esetében „kérésre az anyakönyvezés és az egyéb személyi okmányok kiállítása kétnyelvű is lehet.”⁵⁶

Ukrajna büntető törvénykönyve 29. cikke szerint mindazok a személyek, akik nem beszélnek vagy nem megfelelő szinten ismerik az államnyelvet, tanúvallomást tehetnek anyanyelvükön vagy azon a nyelven, amelyet ismernek. Ugyanez Magyarországon a közigazgatási eljárásról szóló 2004-es törvény a nemzetiségi önkormányzatok

---

⁵⁶ 1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól 12.§
<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300077.TV>

nyelvhasználati jogai mellett lehetőséget biztosít a civil szervezetek és a nemzetiséghez tartozók számára is az anyanyelven való kommunikációra a közigazgatási eljárásban.

A kisebbségi törvényben megfogalmazott nyelvhasználati törvény szerepét is betöltheti a Magyarország által az elsők között, 1992-ben aláírt és 1995-ben megerősített, Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája, amely nemzetközi jogilag 1998. március 1-jén lépett hatályba Magyarország tekintetében. Majd 2003-ban Ukrajna is ratifikálta azt.

Mindezekből is jól látható, hogy komoly párhuzam volt vonható a két szomszédos ország nemzeti kisebbségeihez való viszonyában egészen 2012-ig, amikor is Ukrajnában megváltoztak a hatalmi viszonyok és a nemzetiségi szemlélet, s leváltotta az addigi egyensúlyozó politikai nézetet a nemzeti nacionalista érzelmű.

2. Különbségek

2012-től kezdődően Ukrajnában megindult a nyelvtörvény megújításának folyamata. Innentől fokozatosan szembe megy az addigi irányelvekkel, egyre nagyobb teret nyer az ukrán nacionalista szemléletmód, mely konfliktusok sorozatát indítja be.

Ez 2017-ben csúcsosodik ki, mikor is elfogadják az azóta is sokat bírált új oktatási és államnyelv törvényt, mely nem csak az oktatásra terjed ki, de az élet minden terére hatással van. A kisebbségek számára addig biztosított jogokat szinte a nullára redukálja a nyelvhasználat majdnem minden területén.

A nemzetiségek jogairól szóló törvény értelmében, a kisebbséghez tartozó személyeknek joguk van a saját anyanyelvük elsajátításához, valamint részt venni a saját anyanyelvükön folyó oktatásban. Erre az oktatás minden szintjén van lehetőség, különböző formákban, mint például a nemzetiségi anyanyelvű óvodai nevelés, iskolai oktatás.⁵⁷ A 2017-ben elfogadott új oktatási törvény 7. cikke, az általános középfokú oktatásról szóló törvény 5. cikke és az államnyelvi törvény 21. cikke azonban jelentős mértékben megváltoztatták az oktatás nyelvére vonatkozó normatívákat. Ez a három jogszabály négy

---

⁵⁷ Csermicskó István 2022: Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. Fórum Társadalomtudományi Szemle XXIV (2022)/2: 3–30.

nagy csoportra osztja Ukrajna állampolgárait az oktatás nyelvére vonatkozó jogaik alapján. Az első csoportba a többségiek (az ukránok) tartoznak: őket nem érintik a jogszabályi módosítások, hiszen továbbra is végig anyanyelvükön tanulhatnak. Az őshonos népek képviselői szintén anyanyelvükön folytathatják tanulmányaikat. Az Európai Unió valamely hivatalos nyelvét anyanyelvként használó nemzeti kisebbségek képviselői (például magyarok, románok) az alsó tagozaton (1–4. osztály) saját nyelvükön tanulhatnak, ám az 5. osztályban az éves óraszám minimum 20%-át az államnyelven tanulják; a 9. osztályra ennek az aránynak el kell érnie a 40%-ot; a 10–12. osztályban az éves óraszám legalább 60%-át ukránul kell tanulniuk. A nem EU-s nyelvet beszélő nemzeti kisebbségek (oroszok, beloruszok) az 5. osztálytól kezdve az éves óraszám legalább 80%-át államnyelven tanulják.⁵⁸ Az államnyelvi törvény IX. Rész 3. pont 1. bekezdése alapján az orosz tannyelvű iskoláknak 2020. szeptember 1-től kötelezően át kellett térniük erre az oktatási modellre. A magyar és román tannyelvű iskoláknak 2023. szeptember 1-től kell átállniuk az új oktatási rend alkalmazására.

Az államnyelvi törvény 6. cikk 1. pontja azonban Ukrajna minden állampolgára számára kötelezően előírja az ukrán, mint államnyelv ismeretét. Erre való hivatkozással Ukrajna megtagadhatja a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát a bírósági vagy peres eljárások során, hiszen, ha törvényi kötelezettség az ukrán nyelv ismerete, akkor annak nem tudása törvénysértő.⁵⁹ Magyarországon a közigazgatási eljárásról szóló 2004-es törvény a nemzetiségi önkormányzatok nyelvhasználati jogai mellett lehetőséget biztosít a civil szervezetek és a nemzetiséghez tartozók számára is az anyanyelven való kommunikációra a közigazgatási eljárásban.

Az elektronikus sajtó nyelvének szabályozását megváltoztató törvény és az államnyelvi törvény jelentős mértékben szigorítja a televíziós és rádiós műsorszórás nyelvi kvótáit. Utóbbi törvény például 75%-ról 90%-ra növeli az államnyelven megjelenő tartalom minimális arányát az országos lefedettségű műsorszolgáltatók számára, a regionális vagy

---

⁵⁸ Csernicskó István 2022: Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. Fórum Társadalomtudományi Szemle XXIV (2022)/2: 3–30.

⁵⁹ Csernicskó István 2022: Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. Fórum Társadalomtudományi Szemle XXIV (2022)/2: 3–30.

helyi tévé- és rádiótársaságok számára pedig 60%-ról 80%-ra. A törvény nem tesz kivételt a magán műsorszolgáltatókkal sem, beleértve a műsorainak egy részét magyar nyelven sugárzó „Ungvár TV21” televíziót és a „Pulzus Rádió” nevű rádióadót, így ezek a kvóták rájuk is érvényesek.⁶⁰ Az államnyelvi törvény 27. cikk 6. pontja az Ukrajnában regisztrált online sajtótermékek (például hírportálok) számára is előírja, hogy kötelezően rendelkezniük kell ukrán nyelvű változattal. Az államnyelven szerkesztett oldalnak az elsődlegesnek kell lennie (az ukrán nyelvű oldalnak kell a főoldalon szerepelnie). Az ukrán nyelvű oldal tartalmában, méretében, szerkezetében nem lehet kisebb, mint a más nyelvű oldal. Ezek a rendelkezések korlátozzák a véleménynyilvánítás szabadságát, s ellentmondanak a Keretegyezmény 9. cikk 3. pontjának.⁶¹ Magyarországon ez nem tapasztalható, s mivel az EU-s törvények megszabják a szabad véleménynyilvánítást, így nemzetközi jogi következményei is lennének.

Az államnyelvi törvény 41. cikk 2. pontja előírja, hogy a földrajzi neveket más nyelvekre az ukrán nyelvből írják át (transzliteráció) más nyelvekre. Ez például azt jelenti, hogy az ukrajnai iskolákban használatos magyar nyelvű tankönyvekben az ukrán főváros, Київ nevét nem lehet(ne) a magyar nyelv több évszázados hagyományai szerint Kijev formában használni, hanem csak a Kyiv változat (volna) alkalmazható a magyar nyelvű szövegben is. Az államnyelvi törvény 41. cikk 4. pontja előírja, hogy a földrajzi neveket tartalmazó táblákon (például a települések vagy utcanevek névtábláin) a feliratok kötelezően ukrán nyelvűek. Az ukrán nyelvű felirat alatt vagy attól jobbra (kisebb betűmérettel) az adott földrajzi név latin betűs átíratban is megjeleníthető. Ez a rendelkezés kizárja a földrajzi nevek (városnevek, falvak megnevezése, utcák, terek neve, folyók vagy hegyek neve stb.) hagyományos megnevezéseinek használatát a kisebbségek nyelvein.⁶² A törvénynek ez a rendelkezése azt jelenti, hogy a magyarul több száz éve használatos Ungvár, Beregszász, Munkács, Nagyszőlős (ukránul: Ужгород, Берегове, Мукачево, Виноградів)

---

⁶⁰ Csermicskó István 2022: Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. Fórum Társadalomtudományi Szemle XXIV (2022)/2: 3–30.

⁶¹ Csermicskó István 2022: Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. Fórum Társadalomtudományi Szemle XXIV (2022)/2: 3–30.

⁶² Csermicskó István 2022: Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. Fórum Társadalomtudományi Szemle XXIV (2022)/2: 3–30.

stb. városnevek helyett a törvény alapján csak ilyen formában jelenhet meg a névtáblákon: Uzhhorod, Berehove, Mukachevo, Vynohradiv. Ez jelentős visszalépés a korábbi és a jelenlegi gyakorlathoz képest, hiszen az 1990-es évek eleje óta közel száz település névtábláján szerepel az ukrán nyelvű felirat mellett a település hagyományos magyar megnevezése is, mert ezt a korábban hatályos törvények lehetővé tették.⁶³ Ezzel szemben Magyarországon a nemzetiségi helységnevtáblák kihelyezését az 1970-es években a nemzetiségi szövetségek, az érintett községek tanácsai, a megyei hivatalos szervek és az országos Földrajzinév-bizottság közötti többszöri egyeztetés előzte meg (Kult. Min. 1978). Ennek eredményeképpen 1979-ben mintegy 180 településen helyeztek ki nemzetiségi nyelvű helységnevtáblákat. Ezeknek a száma napjainkra több mint 300-ra nőtt, és országszerte kilenc nyelven (német, szlovák, horvát, szerb, román, szlovén, bolgár, görög és ruszin) láthatók nemzetiségi helységnevek a helységnevtáblákon. A kezdeti gyakorlattal ellentétben jelenleg a nemzetiségi helységnevtáblák kihelyezéséhez nem szükséges semmilyen központi engedély vagy egyeztetés, a nemzetiségi névalak megállapításához semmilyen szakmai vélemény. Az adott nemzetiségnek semmilyen részarányt nem kell elérnie a helység lakosságán belül. Teljes egészében az adott helység önkormányzatának a hatáskörébe tartozik az ügy, csak a tábla kihelyezéséhez kell engedélyt kérni a közutat felügyelő állami szervtől. A nemzetiségi helységnevtáblákat időnként le is cserélik, ha az először kihelyezett táblán nem az ott élők által használt névalak volt.⁶⁴ A nemzetiségi helységnevek mellett gyakran nemzetiségi utcanevet is láthatunk, ezeknek a használata még kevésbé szabályozott, nyilvántartás sincs róluk. Az utcanévtáblákon néha még a magyar név mellett a nemzetiségi nevet irodalmi és nyelvjárási formában is feltüntetik. Sokszor a települések közintézményein is megjelenik a nemzetiségi név, akár olyan esetben is, amikor nemzetiségi helységnevtábla nincs. Hátrányosan különbözteti meg a nemzeti kisebbségekhez tartozó állampolgárokat, hogy az államnyelvi törvény 9. és 10. cikke előírja, hogy bizonyos tisztségek és beosztások csak akkor tölthetők be, ha az erre pályázó személy meghatározott típusú nyelvvizsgát tesz, amely felméri, milyen szintű ukrán nyelvtudással

---

⁶³ Beregszászi Anikó 1996. Language Planning issues of Hungarian Place-names in Subcarpathia. Acta Linguistica Hungarica, 43, 1–8. p.

⁶⁴ Sasi Attila 2019 A nemzetiségi helységnevek hivatalos használata Magyarországon, <https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/43488/GK.2019.4.4-DOI.pdf>

rendelkezik. Megdöbbentő, hogy Ukrajna parlamenti képviselői számára nem írja elő az államnyelvi törvény, hogy ukrán nyelvtudásuk szintjét nyelvvizsgával kell igazolniuk, de például a köztisztviselőknek, vagy éppen az állami és magán oktatási intézmények (óvodák, iskolák, egyetemek) vezetőinek nyelvvizsgával kell igazolniuk ukrán nyelvtudásuk szintjét.⁶⁵ Az ukrán állam semmilyen anyagi támogatást nem nyújt a magán oktatási intézmények működéséhez. Mindeközben még a kis falusi magánóvodák és -iskolák vezetőitől is azt várja el a központi hatalom, hogy felsőfokú, a Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment (CEFR) szintjei alapján C1 szintű ukrán nyelvtudást igazoló nyelvvizsgát tegyenek. Azok az oktatási intézmények, amelyek vezetői nem szerzik meg ezt a nyelvvizsgát, nem kapnak működési engedélyt, vagy más (C1 szintű ukrán nyelvvizsgával rendelkező) vezetőt kell választaniuk. Ez az eljárás diszkriminatív a nemzeti kisebbségek szervezetei és az egyházak által alapított oktatási és kulturális intézmények vezetőivel szemben.⁶⁶

A regionális és helyi önkormányzatok képviselőinek abban az esetben nem kötelező a központilag előírt típusú ukrán nyelvvizsga-bizonyítvány beszerzése, ha iskolai tanulmányaik során tanulták az ukrán nyelvet. Azonban azok, akik a Szovjetunió fennállása idején (tehát 1991 előtt) nemzetiségi nyelven (például magyarul vagy románul) oktató iskolában érettségiztek, azok nem tanulták tantárgyként az ukrán nyelvet.⁶⁷ Ezzel a kárpátaljai magyarok jelentős része számára az államnyelvi törvény nagyon megnehezíti azt, hogy jelöltként részt vegyenek a helyhatósági választásokon vagy épp intézményvezetői posztokra pályázzon. A 2014. évi magyarországi nemzetiségi önkormányzati választások kitűzésének napjától kezdve több korábbi, a települési önkormányzattal kapcsolatban fennálló nemzetiségi nyelvi jog gyakorlását is a népszámlálási arányokhoz köti: húszszázalékos létszamarány esetén, és az érintett települési nemzetiségi önkormányzat kérésére a települési önkormányzat képviselőtestülete köteles a jegyzőkönyveit és

---

⁶⁵ Csernicskó István 2022: Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. Fórum Társadalomtudományi Szemle XXIV (2022)/2: 3–30.

⁶⁶ Csernicskó István 2022: Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. Fórum Társadalomtudományi Szemle XXIV (2022)/2: 3–30.

⁶⁷ Beregszászi Anikó–Csernicskó István 2017. Kidobott pénz vagy megtérülő befektetés? Az ukrán nyelv oktatása Kárpátalja magyar iskoláiban. Magyar Nyelvőr, 141/3, 292–309. p.

határozatait a nemzetiség nyelvén is vezetni, illetve biztosítani a korábban is szabályozott állások esetében a nemzetiségi nyelvet ismerő személy alkalmazását. Tíz százalék esetén, és hasonlóan, a nemzetiségi önkormányzat kezdeményezésére kötelező az önkormányzati rendeletek és hirdetmények, a közigazgatási eljárásban használt nyomtatványok, valamint a közhivatalok, helység- és utcanevek nemzetiséginyelvű közzététele.⁶⁹ A szabályozás viszont továbbra is annyira rugalmas, hogy tekintettel van a küszöböt el nem érő, főként városi nemzetiségi közösségekre, illetve a rendszeres népszámlálások alkalmával a nemzetiségi arányok változására azzal, hogy lehetőséget teremt arra, hogy a helyi képviselő-testület – ismét nemzetiségi kezdeményezésre – biztosítsa a fenti nyelvhasználati jogokat.⁷⁰

A 2018-as országgyűlési választáson a nemzetiségek másodszor kaptak lehetőséget parlamenti képviseletre Magyarországon. Míg 2014-ben 13 szószólóval voltak jelen a Parlamentben, addig 2018-ban a Németek Országos Önkormányzatának jelöltje kedvezményes mandátumhoz is jutott. A többi nemzetiség továbbra is csak szószólókkal képviseltette magát.

	Magyarország	Ukrajna
Törvények	32/1997. (XI. 5.) MKM rendelet + 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól	A 2017-ben elfogadott új oktatási törvény 7. cikke, az általános közép fokú oktatásról szóló törvény 5. cikke és az államnyelvi törvény 21. cikke
Óvoda	<p>1. A kisebbségi óvodai nevelés az óvodás korú gyermekek életkori sajátosságainak és egyéni fejlettségének megfelelően a kisebbség nyelvének és kultúrájának megismerését és elsajátítását, a kulturális hagyományok átörökítését és fejlesztését szolgálja.</p> <p>2. A kisebbségi nevelés célja és feladata, hogy</p> <ul style="list-style-type: none"> – biztosítson anyanyelvi környezetet a gyermekek számára; – ápolja és fejlessze a kisebbségi életmódhoz, kultúrához kötődő hagyományokat és szokásokat; – készítse fel a gyermeket a kisebbségi nyelv iskolai tanulására; – segítse a kisebbségi identitástudat kialakulását és fejlesztését. fogadják el nevelési programjukat. 	A kisebbségekhez tartozó személyek ezentúl csupán az óvodában tanulhatnak anyanyelvükön.

Elemi iskola (1-4. oszt.)	1. Az anyanyelvű oktatásban – a magyar nyelv és irodalom kivételével – az oktató és nevelő munka a kisebbség nyelvén folyik. A pedagógiai program magába foglalja az anyanyelv és irodalom tantárgy és a népismeret tanterveit.	Az őshonos népek képviselői szintén anyanyelvükön folytathatják tanulmányaikat. Az Európai Unió valamely hivatalos nyelvét anyanyelvként használó nemzeti kisebbségek képviselői (például magyarok, románok) az alsó tagozaton (1–4. osztály) saját nyelvükön tanulhatnak.
Általános iskola (5-8/9. oszt.)	Az anyanyelvű oktatásban a kilencedik évfolyam intenzív nyelvi előkészítő évfolyamként is megszervezhető, amelynek célja, hogy előkészítsen az anyanyelvű középiskolai oktatás keretében folyó tanulmányok megkezdésére. A résztvevő tanulók a kilencedik évfolyamon a kötelező óraszám minimum hetven százalékát a kisebbségi nyelv tanulására fordítják.	Az éves óraszám minimum 20%-át az államnyelven tanulják A 9. osztályra ennek az aránynak el kell érnie a 40%-ot. A nem EU-s nyelvet beszélő nemzeti kisebbségek (oroszok, beloruszok) az 5. osztálytól kezdve az éves óraszám legalább 80%-át államnyelven tanulják
Középiskola (9/10-11/12. oszt.)	A résztvevő tanulók a kilencedik évfolyamon a kötelező óraszám minimum hetven százalékát a kisebbségi nyelv tanulására fordítják. A tanuló a tizenharmadik évfolyam befejezését követően tehet érettségi vizsgát saját anyanyelvén.	A 10–12. osztályban az éves óraszám legalább 60%-át államnyelven kell tanulniuk
Szakoktatás, szakképzés	A kötelező óraszám minimum hetven százalékát a kisebbségi nyelv tanulására fordítják, s a szaktantárgyakat is a kisebbség nyelvén tanulják. A tanuló a negyedik évfolyam befejezését követően tehet érettségi vizsgát és szakvizsgát a saját anyanyelvén.	Megszűnt az anyanyelvi oktatás jogalapja és lehetősége.
Felsőoktatás	Jog biztosítva van rá, de jelenleg kimerül a kisebbségi anyanyelvű pedagógusok képzésében, ahol a szaktantárgyakat a kisebbségi anyanyelven oktatják.	Megszűnt az anyanyelvi oktatás jogalapja és lehetősége.

Az anyanyelvi oktatáshoz való jog összehasonlítása az oktatás különböző szintjein

ÖSSZEFOGLALÁS

A kutatásaim során sikerült alaposabb betekintést nyernem a két szomszédos ország, Magyarország és Ukrajna kisebbségi nyelvi jogaiba. Ennek köszönhetően feltérképezhettem, miként viszonyul a két ország a területén élő kisebbségeihez, milyen feltételeket és jogokat biztosít számukra anyanyelvük elsajátítására és annak használatára.

Kezdetben igen komoly párhuzam mutatkozik kisebb-nagyobb időeltéréssel, mivel Magyarország hamarabb rázta le a Szovjetuniós béklyóit, s egyúttal az EU tagja is, ami plusz kötelezettségekkel jár. Ukrajnának a nyelvi kérdés igen komoly falat a kezdetektől, mivel évtizedeken át a Szovjetunió szerves része volt, így az orosz volt a hivatalos nyelv. A függetlenné válás után az ország jelentős hányada orosz nyelven beszélt, még a magát nemzetiségileg ukránnak vallók közül is. Az oroszot használták továbbra is elsősorban a hivatalokban, de még csak a parlamentben is a felszólaló képviselők. A függetlenség első évtizede az úgynevezett hintaló politikáról szólt, ahol a politikai jelöltek ígéretet tettek az ukrán nyelv megerősítésére, de az orosz megvédésre is. Fokozatosan szerették volna elérni azt, hogy az ukrán nyelv vegye át azt a szerepet, amit addig az orosz töltött be az élet minden területén. A háttérben fokozatosan megerősödött az úgynevezett nacionalista szemléletet képviselők száma. Az első intő jel a narancsos forradalom volt. Ám ennek vezéralakjait még elseperte a következő választásokon az orosz nyelv szimpatizáns Régiók Pártja, ami rámutatott, hogy még mindig az orosz nyelv a többségi nyelv az országban, bár már nem akkora hangsúllyal, s hogy erősebb lett az ukrán nyelv megszilárdítására törekvők tábora. Ez ahhoz vezetett, hogy módosítani próbálták a nyelvi törvényeket, ami 2014-ben egészen erőszakos kormányváltáshoz vezetett, s aminek apropóján, ürügyként felhasználva Oroszország annektálta a Krími Autonóm Köztársaságot, még fegyverroportás nélkül, majd következett Luhanszk- és Donyeck-megye fegyveres megszállása az orosz ajkúak védelme címszóval. Ezek az események teljesen más irányt adtak az addigi nyelvpolitikának, ami 2017ben csúcsonodott ki a méltán hírhedt oktatási törvénnyel, annak is a 7. cikkelyével, amit mind az Európai Tanács, mind a Velencei Bizottság élesen bírált, sőt több ukrán parlamenti képviselő az alkotmánybírósághoz is fordult annak alkotmányellenes mivolta miatt, amit persze elutasítottak. Ez az új törvény teljesen megnyirbálja a már addig is meglévő nem túl széles nemzeti kisebbségi nyelvi oktatás jogkörét. Nem érinti az ukrán

tannyelvű intézményeket és az őshonos népek képviselői szintén anyanyelvükön folytathatják tanulmányaikat. Az Európai Unió valamely hivatalos nyelvét anyanyelvként használó nemzeti kisebbségek képviselői (például magyarok, románok) az alsó tagozaton (1–4. osztály) saját nyelvükön tanulhatnak, ám az 5. osztályban az éves óraszám minimum 20%-át az államnyelven tanulják; a 9. osztályra ennek az aránynak el kell érnie a 40%-ot; a 10–12. osztályban az éves óraszám legalább 60%-át ukránul kell tanulniuk. A nem EU-s nyelvet beszélő nemzeti kisebbségek (oroszok, beloruszok) az 5. osztálytól kezdve az éves óraszám legalább 80%-át államnyelven tanulják.⁶⁸ Az államnyelvi törvény IX. Rész 3. pont 1. bekezdése alapján az orosz tannyelvű iskoláknak 2020. szeptember 1-től kötelezően át kellett térniük erre az oktatási modellre. A magyar és román tannyelvű iskoláknak 2023. szeptember 1-től kell átállniuk az új oktatási rend alkalmazására. A felsőoktatás nyelve csak az államnyelv lehet. Az államnyelvi törvény az élet minden területén megszabja az ukrán nyelv jelenlétét. Állami hivatalokban, szolgáltatói szférában csak az államnyelv használható, a médiában az ukrán kell, hogy legyen a fő nyelv. Az elektronikus sajtó nyelvének szabályozását megváltoztató törvény és az államnyelvi törvény jelentős mértékben szigorítja a televíziós és rádiós műsorszórás nyelvi kvótáit. Utóbbi törvény például 75%-ról 90%-ra növeli az államnyelven megjelenő tartalom minimális arányát az országos lefedettségű műsorszolgáltatók számára, a regionális vagy helyi tévé- és rádiótársaságok számára pedig 60%-ról 80%-ra. A törvény nem kivételez a magán műsorszolgáltatókkal sem. Az államnyelvi törvény 27. cikk 6. pontja az Ukrajnában regisztrált online sajtótermékek (például hírportálok) számára is előírja, hogy kötelezően rendelkezniük kell ukrán nyelvű változattal. Az államnyelven szerkesztett oldalnak az elsődlegesnek kell lennie (az ukrán nyelvű oldalnak kell a főoldalon szerepelnie). Az ukrán nyelvű oldal tartalmában, méretében, szerkezetében nem lehet kisebb, mint a más nyelvű oldal. Ezek a rendelkezések korlátozzák a véleménynyilvánítás szabadságát, s

---

⁶⁸ Cserniczkó István 2022: Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. Fórum Társadalomtudományi Szemle XXIV (2022)/2: 3–30.

ellentmondanak a Keretegyezmény 9. cikk 3. pontjának.⁶⁹ Mindezek tükrében elmondható, hogy Ukrajna rossz irányba fordult annak

tekintetében, hogy az EU tagja szeretne lenni minél előbb. A kisebbségeinek a jogait jelentősen megcsorbította, s elindította az úgynevezett ukranizációt, mely további konfliktushoz vezetett, s eredményeként a nyelv megvédése címszó mögé bújva további lehetőséget biztosított Oroszország számára, ami a 2022. februárjában kitört, s mindmáig tartó háborúba torkollott.

Míg Ukrajna ezt az utat választotta, addig Magyarországon igen komoly jogok biztosítottak a nemzeti kisebbségek számára. Szabadon használhatják anyanyelvüket, törvény biztosítja anyanyelvi oktatásukat óvodától érettségiig. Saját önkormányzatokkal rendelkeznek, a parlamentbe is delegálhatnak szószólókat. Sőt, a német kisebbség elérte a kedvezményes küszöböt, így ők a legutóbbi parlamenti választásokon saját képviselőt küldhettek. A települések nevei több nyelven láthatóak, jelezve, hogy mely nemzetiségek lakják.

---

⁶⁹ Csernicskó István 2022: Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. Fórum Társadalomtudományi Szemle XXIV (2022)/2: 3–30.

IRODALOMJEGYZÉK

1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól

<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300077.TV>

2004. évi CXL törvény

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0400140.TV&timeshift=20170101&txtreferer=A1100190.TV>

2011. évi CLXXIX. törvény <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100179.tv>

A népesség nemzetiségi hovatartozását befolyásoló tényezők, 2011

http://www.ksh.hu/nepszamlalas/docs/tablak/teruleti/00/00_2_1_6_4.xls

Andrik Éva, Bálint Lajos, Berghauer Sándor, Csernicsekó István, Csoma Zoltán, Csorba Péter, Dávid Lóránt Dénes, Dobos Endre, Dövényi Zoltán, Fodor Gyula, Gönczy Sándor, Hadnagy István, Horvát Dániel, Kész Barnabás, Kész Margit, Kocsis Károly, Kohut Erzsébet, Kolozsvári István, Makay Zsuzsanna, Marselek Sándor, Molnár D. István, Molnár Ernő, Molnár Ferenc, Molnár József, Papp Géza, Remenyik Bulcsú, Tátrai Patrik, Vince Tímea, Wéber András (2022) A Kárpát-medence földrajza – Természet, társadalom, gazdaság, néprajz (Monográfia), II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász <https://kmf.uz.ua/hu/kiadvanyaink/a-karpat-medence-foldrajza-termeszet-tarsadalomgazdasag-neprajz-monografia/>

Bagi Nikoletta Dóra 2021 A Magyarországon élő nemzeti kisebbségek helyzete az oktatás területén, NKE Európa Stratégia Kutatóintézet <https://www.ludovika.hu/blogok/otperc-europa-blog/2021/07/05/a-magyarorszagon-elo-nemzeti-kisebbségek-helyzete-azoktatás-területen/>

Beregszászi Anikó 1996: Language Planning issues of Hungarian Place-names in Subcarpathia. Acta Linguistica Hungarica, 43, 1–8. p.

Beregszászi Anikó Csernicsekó István Híres-László Kornélia Karmacs Zoltán Márku Anita Molnár D. István Molnár József (2010) Megtart a szó Hasznosítható ismeretek a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról, MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság Hodinka Antal Intézet, Budapest-Beregszász <https://kmf.uz.ua/hu/kiadvanyaink/megtart-a-szo-hasznosithato-ismeretek-a-karpataljaimagyar-nyelvhasznalatro/>

Beregszászi Anikó–Csernicskó István 2017: Kidobott pénz vagy megtérülő befektetés? Az ukrán nyelv oktatása Kárpátalja magyar iskoláiban. Magyar Nyelvőr, 141/3, 292–309. p.

Bindorffer Györgyi 2011: Kisebbség, politika, kisebbségpolitika. Nemzeti és etnikai közösségek kisebbségi önkormányzati autonómiája Magyarországon, Gondolat Kiadó, Budapest.

Csernicskó István Tóth Mihály 2018: Az anyanyelvi oktatás joga: Közép-európai hagyományok és Kárpátalja példája. Autdor-Shark, Ungvár
https://hodinkaintezet.uz.ua/wpcontent/uploads/2019/02/CsI_TM_forraskiadvany_HUN.pdf

Csernicskó István (2013): ÁLLAMOK, NYELVEK, ÁLLAMNYELVEK Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén (1867–2010), Gondolat Kiadó, Budapest
https://hodinkaintezet.uz.ua/wp-content/uploads/2016/10/Allamok_nyelvek_allamnyelvek_mtmt_u.pdf

Csernicskó István 2016: Nyelvpolitika a háborús Ukrajnában. Ungvár: PoliPrint.

Csernicskó István 2022. *Az ukrán többynelvűség színe és fonákja*. Budapest: Méry

Ratio–Kisebbségekért Pro Minoritate Alapítvány.

Csernicskó István 2022: Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. Fórum Társadalomtudományi Szemle XXIV (2022)/2: 3–30.

Csernicskó István, Hires-László Kornélia, Karmacsi Zoltán, Márku Anita, Máté Réka, Tóth-Orosz Enikő 2020: Tévút az ukrán nyelvpolitikában: Ukrajna törvénye „Az ukrán mint államnyelv működésének biztosításáról” (elemző áttekintés), Termini Egyesület, Törökbálint https://hodinkaintezet.uz.ua/wp-content/uploads/2020/05/Tevut_az_ukran_nyelvpolitikaban_2020.pdf

Csernicskó István, Hires-László Kornélia, Karmacsi Zoltán, Márku Anita, Máté Réka, Tóth-Orosz Enikő 2021 A magyarok és a magyar nyelv Kárpátalján, Termini Egyesület, Törökbálint https://hodinkaintezet.uz.ua/wp-content/uploads/2021/02/HANyK_A_magyarok_es_a_magyar_nyelv_Karpataljan.pdf

Csernicskó István, Tóth Mihály 2021: A kárpátaljai magyar közösség nemzetiségi és nyelvi jogai Kárpát-medencei magyar kisebbségjogi kalauz, Bethlen Gábor Alapkezelő

[content/uploads/2022/02/Karpatalja_jogok_220202_web.pdf](https://bgazrt.hu/wp-content/uploads/2022/02/Karpatalja_jogok_220202_web.pdf)

Csernicskó, István – Tóth Mihály 2019, THE RIGHT TO EDUCATION IN MINORITY LANGUAGES Central European traditions and the case of Transcarpathia, «Autdor-Shark», Uzhhorod
[,https://hodinkaintezet.uz.ua/wpcontent/uploads/2019/02/CsI_TM_THE_RIGHT_TO_EDUCATION_IN_MINORITY LANGUAGES.pdf](https://hodinkaintezet.uz.ua/wpcontent/uploads/2019/02/CsI_TM_THE_RIGHT_TO_EDUCATION_IN_MINORITY_LANGUAGES.pdf)

Csernicskó, István, Kornélia Hires-László, Zoltán Karmacsi, Anita Márku, Réka Máté, Enikő Tóth-Orosz 2020: Ukrainian language policy gone astray The Law of Ukraine “On Supporting the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language” (analytical overview), Termini Egyesület, Törökbálint
<https://hodinkaintezet.uz.ua/wpcontent/uploads/2020/04/Ukrainian-language-policy-gone-astray.pdf>

Davies, William–Dubinsky, Stanley 2018: Language Conflict and Language Rights: Ethnolinguistic Perspectives on Human Conflict. Cambridge, Cambridge University Press, 161–183. p.

Demkiv, Roman – Markovskiy, Volodymyr – Shevchenko, Vyacheslav 2018. Ukrajna nyelvpolitikájának alakulása az őshonos népek és nemzeti kisebbségek anyanyelvi oktatása területén. *Regio* 26 (2018)/3: 69–104. DOI: <http://dx.doi.org/10.17355/rkkpt.v26i3.226>

Dobos Balázs 2013: Nemzetiségi nyelvhasználat Magyarországon: Jogok és tapasztalatok, LÉTÜNK 2013/különszám, 26-43 oldal.

Fedinec Csilla – Csernicskó István 2012: Nyelvtörvény Saga Ukrajnában: a lezáratlan 2012-es fejezet. *Kisebbségkutatás* 21(3).

Fedinec Csilla, Szakál Imre, Csernicskó István 2020. *A magyarországi ruszinok és ukránok*. Budapest: Magyar Nemzeti Levéltár.

Fedinec Csilla, Vehes Mikola Kárpátalja 2010: 1919-2009 történelem, politika, kultúra, Argumentum, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete
https://hodinkaintezet.uz.ua/wp-content/uploads/2016/09/karpatalja_book_hu_final.pdf

Homisinova Mária 2008: „Identitás, nyelvhasználat, asszimiláció. Etnikai folyamatok magyarországi kisebbségi családokban”, Gondolat Kiadó, MTA Kisebbségkutató intézet kiadványai, Budapest 151-152. oldal.

<https://emberijogok.kormany.hu/magyarorszagi-ukranok>

<https://ukrajinci.hu/partnereink/tortenelmi-attekintes/>

Kállai Ernő 2011: Megszüntetve. A kisebbségi ombudsman összegzése, Budapest, OBH, 100–102. oldal.

Kontra Miklós 2010: Hasznos nyelvészet. Somorja, Fórum Kisebbségkutató Intézet.

Magyarország Alaptörvénye XXIX. cikk

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv>

Molnár D. Erzsébet, Váradi Natália, Darcsi Karolina, Orosz Ildikó, Csernicskó István 2022. *Struggle for Survival. The Transcarpathian Hungarians (1944–2022)*. Budapest: Méry Ratio Publishing.

Népszámlálás 2011. Országos adatok. 2.1.6.3 A hazai nemzetiségekhez tartozók állampolgárság és nemek szerint, 2011.

http://www.ksh.hu/nepszamlalas/docs/tablak/teruleti/00/00_2_1_6_3.xls

Osnach, Serhyi (Оснач Сергій) 2015. Мовна складова гібридної війни. Портал мовної політики June 13, 2015. <http://language-policy.info/2015/06/serhij-osnach-movnaskladova-hibrydnoji-vijny/>

Sasi Attila 2019 A nemzetiségi helységnevek hivatalos használata Magyarországon, GEODÉZIA ÉS KARTOGRÁFIA, 2019/4 (71. évf.)
<https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/43488/GK.2019.4.4-DOI.pdf>

Skutnabb-Kangas, Tove–Phillipson, Rober eds. 1994. Linguistic human rights: Overcoming linguistic discrimination. Berlin–New York, Mouton de Gruyter.

Szarka László, Vízi Balázs, Kántor Zoltán, Majtényi Balázs (szerk.) (2007): Nemzetfogalmak és politikai modellek Kelet-Közép-Európában: A nemzetfogalom a magyarországi közjogban és közpolitikai vitákban, Gondolat Kiadó, Budapest 153-161. oldal.

Varenes De, Ferdinand 1996. Language, minorities and human rights. The Hague, Kluwer Law.

ВЕГЕШ Микола, ФЕДИНЕЦЬ Чілла 2010: Закарпаття 1919–2009 років: історія,

політика, культура.

https://hodinkaintezet.uz.ua/wpcontent/uploads/2016/09/zakarpattya_book_fcs.pdf

Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141 - Конституція України [Конституція України | від 28.06.1996 № 254к/96-ВР \(rada.gov.ua\)](#)
Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380.

<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 21, ст.81 - Про забезпечення функціонування української мови як державної [Про забезпечення функціону... | від 25.04.2019 № 2704-VIII \(rada.gov.ua\)](#)

Гіреш-Ласлов Корнелія, Золтан Кормочі, Аніта Марку, Рейка Матей, Еніке Товт-Орос, Степан Черничко 2021. Угорці й угорська мова на Закарпатті, Termini Egyesület,

Törökbálint https://hodinkaintezet.uz.ua/wp-content/uploads/2021/06/Uhortsi_y_uhorska_mova_na_Zakarpatti.pdf

Мельник, Світлана, Черничко, Степан (2010) Етнічне та мовне розмаїття України: Аналітичний огляд ситуації, ПоліПрінт, Ужгород

<https://kmf.uz.ua/hu/kiadvanyaink/etnichne-ta-movne-rozmaittja-ukraini/>

[Офіційний портал Верховної Ради України \(rada.gov.ua\)](#)

Товт Михайло – Черничко Степан 2018: ПРАВО НА НАВЧАННЯ РІДНОЮ МОВОЮ Центральноєвропейська традиція і приклад Закарпаття, «Аутдор-Шарк», Ужгород https://hodinkaintezet.uz.ua/wp-content/uploads/2019/02/CsI_TM_Pravo_na_navchannya_UA.pdf

Фединець Чілла – Черничко Степан 2021. *Мова, політика, ексклюзиви в сучасній Україні*. Ужгород: Аутдор-Шарк.

РЕЗЮМЕ

Під час мого дослідження мені вдалося отримати глибше розуміння мовних прав меншин у двох сусідніх країнах - Угорщині та Україні. Завдяки цьому я змогла зробити висновки, як обидві країни ставляться до своїх меншин, які проживають на їхній території, які умови та права вони забезпечують для вивчення та використання рідної мови.

На початку дослідження між двома країнами була наявна досить значна різниця, оскільки Угорщина раніше скинула кайдани Радянського Союзу і також є членом ЄС, що тягне за собою додаткові зобов'язання. Мовне питання було серйозною перешкодою для України з самого початку, оскільки вона десятиліттями була невід'ємною частиною Радянського Союзу, тому російська мова була офіційною. Після здобуття незалежності значна частина населення країни розмовляла російською, навіть серед тих, хто вважав себе етнічними українцями. Російська мова все ще вживалася в основному в державних установах, але навіть у парламенті розмовляли. Перше десятиліття незалежності було присвячено так званій політиці «коня-гойдалки», де політичні кандидати обіцяли зміцнювати українську мову, а також захищати російську. Вони хотіли поступово досягти того, щоб українська мова перейняла ту роль, яку раніше відігравала російська в усіх сферах життя. На задньому плані поступово зростала кількість представників так званих націоналістичних поглядів. Першим тривожним сигналом стала Помаранчева революція. Але на наступних виборах її лідери були розбиті російськомовною Партією регіонів, яка вказувала на те, що російська все ще є мовою більшості в країні, хоча й не з таким наголосом. Це призвело до спроби змінити мовне законодавство, яка призвела до насильницької зміни влади у 2014 році, і з нагоди якої, використовуючи це як привід, Росія анексувала Автономну Республіку Крим, навіть без збройного конфлікту, а також збройним захопленням Луганської та Донецької областей з метою захисту російськомовного населення. Ці події дали зовсім інше спрямування попередній мовній політиці, кульмінацією якої став у 2017 році закон про освіту, включно з його 7-ю статтею, який піддався різкій критиці як Європейської Ради, так і Венеціанської комісії, і навіть кілька українських парламентарів звернулися до Конституційного Суду через його неконституційний характер, який, звісно, був відхилений. Цей новий закон повністю звужує повноваження з навчання мовами національних меншин, які і

так не були дуже широкими. Це не торкається україномовних закладів і представників корінних народів, також можуть продовжувати навчання рідною мовою. Представники національних меншин, які використовують одну з офіційних мов Європейського Союзу як рідну (наприклад, угорці, румуни), можуть навчатися своєю мовою в молодших класах (1-4 класи), але в 5 класі, вивчають державну мову не менше 20% річної кількості уроків; до 9 класу ця частка має досягти 40%; 10-12 у класі мають вивчати українську мову не менше 60% річної кількості уроків. Відповідно десятої статті 3 частини 1 пункту Закону про державну мову російськомовні школи повинні були перейти на таку модель навчання з 1 вересня 2020 року.

Угорські та румунськомовні школи мають перейти на застосування нової системи навчання з 1 вересня 2023 року. Мовою вищої освіти може бути лише державна мова. Закон про державну мову передбачає присутність української мови в усіх сферах життя. У державних установах і сфері обслуговування може використовуватися лише державна мова, українська мова має бути основною в ЗМІ. Закон, що змінює регулювання мови електронної преси, і закон про державну мову значно посилюють мовні квоти для телебачення і радіомовлення. Наприклад, останній закон збільшує мінімальну частку контенту, що виходить національною мовою, з 75% до 90% для мовників з національним покриттям і з 60% до 80% для регіональних або місцевих телерадіокомпаній. Закон не робить винятків і для приватних телекомпаній. Пункт 6 статті 27 Закону про державну мову також передбачає, що зареєстрована в Україні онлайн-преса (наприклад, портали новин) повинна мати версію українською мовою. Сторінка, редагована державною мовою, має бути основною (сторінка українською мовою має бути на головній). Зміст, розмір і структура сторінки українською мовою не можуть бути меншими за сторінку іншою мовою. Ці положення обмежують свободу вираження поглядів і суперечать пункту 3 статті 9 Рамкової конвенції. У світлі всього цього можна сказати, що Україна повернула не в той бік щодо бажання якомога швидше стати членом ЄС. Права меншин суттєво її підірвала і розпочала так звану українізацію, що призвело до подальшого конфлікту, а в результаті, прикриваючись гаслом захисту мови, дало додаткову можливість для Росії, яка спалахнула в лютому 2022 року і закінчилася війною що триває донині.

Поки Україна обрала цей шлях, в Угорщині були забезпечені широкі права нацменшин. Вони можуть вільно користуватися рідною мовою, закон забезпечує навчання рідною мовою від дитячого садка до закінчення середньої школи. Вони мають власні муніципалітети і можуть делегувати своїх представників до парламенту.

Крім того, німецька меншина досягла пільгового бар'єру, тож могла направити свого представника на останніх парламентських виборах. Назви населених пунктів можна побачити кількома мовами, вказуючи, які національності їх населяють.

Ім'я користувача:
Аніко Чурман

Дата перевірки:
18.05.2023 23:36:09 CEST

Дата звіту:
25.05.2023 01:12:22 CEST

ID перевірки:
1015143692

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

ID користувача:
100011754

Назва документа: Banha Viktória_Magiszteri dolgozat_2023

Кількість сторінок: 55 Кількість слів: 14458 Кількість символів: 113092 Розмір файлу: 1,009.72 KB ID файлу: 1014824593

28.2% Схожість

Найбільша схожість: 3.04% з Інтернет-джерелом (<https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/1493/1/Nyelvpol...>)

26.9% Джерела з Інтернету 80 ..... Сторінка 57

3.97% Джерела з Бібліотеки 4 ..... Сторінка 58

4.25% Цитат

Цитати 16 ..... Сторінка 59

Не знайдено жодних посилань

26.6% Вилучень

Деякі джерела вилучено автоматично (фільтри вилучення: кількість знайдених слів є меншою за 8 слів та 1%)

26.5% Вилучення з Інтернету 664 ..... Сторінка 60

1.06% Вилученого тексту з Бібліотеки 54 ..... Сторінка 69